

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

č. 9 (555)
CENA 2.20 ZŁ

September/Wrzesień 2004

**SLOVÁCI VO VARŠAVSKOM POVSTANÍ
ORAVSKÝ KŇAZ V AMERIKE
NAŠI V DETVE
SLOVENČINA V REPISKÁCH**

Na Slovensku sa každý rok koná niekoľko veľkých folklórnych festivalov, ktorých sa zúčastňujú aj zahraničné súbory, napr. vo Východnej, v Detve, Červenom kláštore a pod. K najznámejším patria Podpolianske folklórne slávnosti v Detve, kde naše súbory patria od začiatku k stálym účastníkom. V tomto roku nás na tomto podujatí reprezentoval FS Spiš z Novej Belej (na snímke), ktorý práve vystupuje na detvianskej scéne. Podrobnejšie o tomto podujatí píšeme na str. 16. Foto: A. Klukošovská

V čísle:

Oravský kňaz v Amerike	4-5
Pol storočia spolu	6-7
Spoločným chodníčkom	7-8
Zastavenie vo Falštíne	9-10
Konferencia zahraničných Slovákov	10-11
Uverejniť celú pravdu, alebo sa obesit? (2)	12-14
Oravské leto '2004	14
Horčičné zrnko...	15
Naši v Detve	16
Krempachy '2004	17
Portrét Slovákov vo Varšavskom povstání	18
Smutný koniec	18-19
Slovenské náписy v Repiskách	20-21
Povedka na voľnú chvíľu	22-23
Národné parky na Slovensku	24-25
Citatelia redakcia	26-28
Poľnohospodárstvo	29
Mladým – mladším – najmladším	30-31
Šport a hudba	32
Učíme sa vysívať'	33
Naša poradňa	34-35
Psychozábava humor	36-37
Zaujímavosti	38

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7 tel. 633-36-88,
e-mail: zivot@tsp.org.pl, www. tsp.org.pl

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE, ZARZĄD GŁÓWNY
SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU, ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, tel./fax: 634-11-27, e-mail: zg@tsp.org.pl

*Zrealizowano przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury*

Redaktor naczelny: JÁN ŠPERNOGA

Zespół: Agáta Klukošovská, Ivan Kuruc

Społeczne kolegium doradcze: Žofia Bogačková,
Jerzy M. Bożyk, Maria Glodasiková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Lídia Mšalová

Skład: Redakcja Život

Łamanie i druk: Drukarnia TSP, 31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny w Krakowie w terminach: do 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze roku bieżącego
lub bezpośrednio wpłatą na konto:

BANK POLSKA KASA OPIEKI S.A. III/O KRAKÓW 36-1240-2294-1111-0000-3708-6972
Prenumeratę czasopisma można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2,20 zł, półroczeń - 13,20 zł, rocznie - 26,40 zł

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstu, rysunków i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów
oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych,
nie zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

Nakład 2300 egz.

SLOVÁCI VO VARŠAVSKOM POVSTANÍ

1. septembra 1944, v piatom roku nacistickej okupácie, vypuklo v hlavnom meste Poľska ozbrojené povstanie, nazývané varšavské. Bol to veľký vlastenecký čin varšavského obyvateľstva, vojakov Krajinskej armády a iných ozbrojených jednotiek poľského podzemia, ktorí sa so zbraňou v ruke postavili na odpor proti okupácii Poľska v odvete za vyše päťročne obdobie poroby a vykyňozovania poľského národa.

31. augusta t.r., v predvečer 60. výročia tejto významnej udalosti, sa vo Varšave konala veľká spomienková slávnosť, ktorej sa zúčastnili o.i. prezident PR Aleksander Kwaśniewski a ďalší predstaviteľia vlády i parlamentu PR, nemecký kancelár Gerhard Schröder, americký štátny tajomník Colin Powell, britský podpredseda vlády John Prescott, bývali účastníci povstania, odbojári a ďalší. - Je to jedna z najslávnejších stránok poľských dejín, - povedal počas prejavu prezident A. Kwaśniewski. - Povstalci, aj keď sa nedočkali pomoci zvonka, 63 dní odolávali obrovskej presile nemeckých vojsk a mnohí v tomto hrdinskom boji položili svoje životy. Celá Varšava v tomto dni žila povstaním. Miesta bojov a hroby padlých povstalcov ľudia doslova zasypali kvetmi, zapalovali sviece a kahančeky. Významnou udalosťou osláv bolo otvorenie Múzea varšavského povstania, ktoré konečne plne zdokumentuje túto významnú kapitolu v dejinách druhej svetovej vojny.

* * *

Varšavského povstania sa zúčastnili predstaviteľia viacerých národností. Boli medzi nimi aj Slováci, o čom málokto vie. Historiografia o tom mlčala. Zachovali sa však viaceré dokumenty a pamiatky, o.i. v Historickom múzeu vo Varšave, ktoré jasnoznačne potvrdzujú, že v tomto tragickej povstaleckom boji vo Varšave sa spolu s poľskými vojakmi a príslušníkmi iných národností zúčastnili aj Slováci.

Do poľského hlavného mesta prišli pribl. na začiatku 20. storočia – za chlebom a prácou. Už tradične boli medzi nimi drotári, no nie len oni. Spominajú sa aj železničari, remeselníci, obchodníci a predstaviteľia iných profesí. Prichádzali nezriedka s celými rodinami, takže už pred prvou svetovou vojnou vytvorili vo Varšave a blízkom okolí dosť početnú kolóniu. Stretávame medzi nimi také mená ako Marekovi, Iringhovci, Bujakovci, Šuríkovci, Chalupcovci, Čurajovci, Janíkovci, Országovci, Škultétyovci, Deákovci, Rekšákovci, Duřajovci, Kuchárovci a ďalší.

V rokoch druhej svetovej vojny sa viacerí varšavskí Slováci aktívne zapojili do konšpiračnej činnosti. Kdesi v polovici r. 1942 založili Slovenský národný výbor, ktorého predsedom sa stal Miroslav Iringh a jeho zástupcom Adam Chalupec, bývalý šéfredaktor Života. SNV si vypracoval široký program činnosti, v rámci ktorého vydal o.i. bulletín Nad Tatrou sa blýska a tri náklady letákov vyzývajúcich do ozbrojeného boja s okupantom, z ktorých časť dokonca prepašovala na Slovensko.

Na začiatku r. 1943 SNV – po dohode s velením Krajinskej armády – začal organizovať vlastný vojenský oddiel, presnejšie čatu, ktorá neskôr dostala evidenčné číslo 535. Práve ono spolu s inciálkami WP a slovenským i poľským štátnym znakom bolo vytlačené na bielo-modro-červených páskach, ktoré nosili všetci vojaci čaty. Jej veliteľom sa stal podporučík Miroslav Iringh (ps. Stanko). Čata mala tri ok. dvadsaťlenné družstvá, ktorým velili: A. Chalupec (Janko), Z. Jakubowski (Jánošík) a W. Matuszewski (Reflektor). Po vojenskom zaštolení sa príslušníci čaty zúčastňovali o.i. rôznych sabotážnych akcií, zhromažďovali a prepravovali zbrane, roznašali letáky a vyvíjali inú konšpiračnú činnosť. Okrem Slovákov bol v nej značný počet Poliakov, niekoľko Madarov,

Gružíncov, Azejberdžancov, Ukrajincov, Čech a Rus.

Rozkaz o vypuknutí povstania za stihol čatu, zaradenú oficiálne k práporu KA majora „Korvina“, na niekoľkých miestach. Na miesto sústredenia pri Parkovej ulici sa stihla do staviť len časť čaty s jej veliteľom M. Iringhom. Niektorí jej príslušníci sa potom pripojili k iným jednotkám o.i. v strede mesta a na Mokotowe, kym časť jedného družstva zostala odrezaná za Vislou vo štvrti Praga. Hlavným bojiskom Čaty 535 Slovákov bol Czerniakov, kde sa hned v prvý deň povstania zúčastnila útoku na Belweder, počas ktorého utrpela ťažké straty. V nasledujúcich dňoch spolu s inými jednotkami o.i. útočila na kasárne „szwoleżerów“, neskôr bránila barikádu na Czerniakowskej ulici, dobývala silne obsadené domy B.G.K., obsadila a bránila nábrežie a prístav na Czerniakove.... Bola skrátka všade, kde prebiehali najkrvavejšie boje. Vytrvala až do konca, do 20. septembra, keď Czerniakov padol a v čate zostało nažive len 11 mužov, v tom 9 ranených, ktorí sa napokon prepravili cez Vislu do štvrti Praga. Niekolkí po vyliečení po-

M. Iringh
– veliteľ Čaty Slovákov 535

kračovali v boji v rámci Poľskej armády a ďalší sa ešte stihli zúčastniť posledných bojov SNP. Celkovo v povstaleckých bojoch zahynulo takmer 70 percent príslušníkov čaty 535 Slovákov. Ako svojho času povedala v interviewe účastníčka povstania, spojka čaty s czerniakovským velením Krajinskej armády, Jadwiga Podrygałłová, boli to úžasní a veľmi udatní ľudia. Varšava na nich nikdy nezabudne.

JÁN ŠPERNOGA

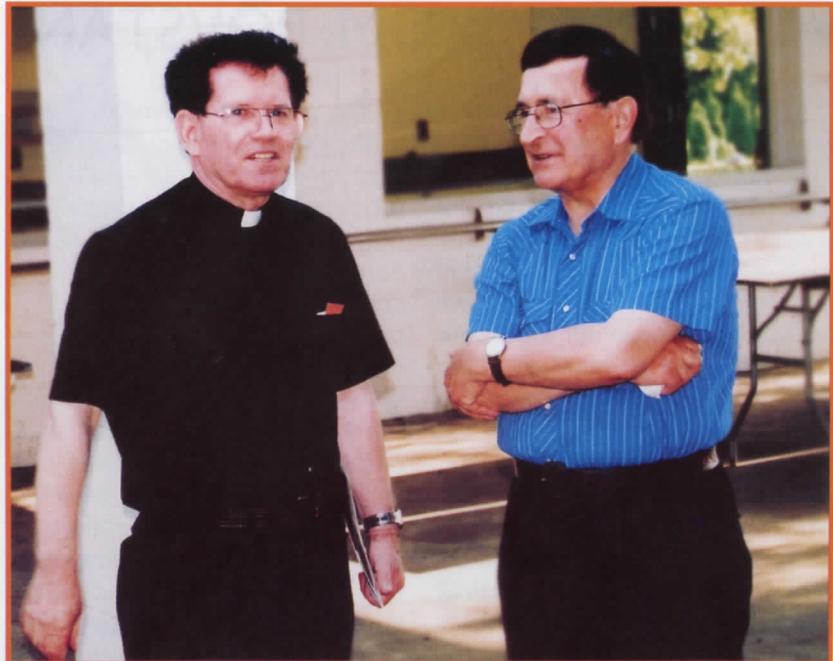
Jablonský kňaz v Amerike

**Duša kresťanská zvelebuj Boha,
že nám Cyrila dal i Metoda**

- takto pekne ďakujú Pánu Bohu slovenskí rodáci v zámorií za veľkých vie-rozvestcov – sv. Cyrila a Metoda. Slová tejto vďačnosti sú zapísané v kostole zasvätenom týmto svätcom nie na Slovensku, ale v ďalekej Amerike, presnejšie v Readingu v Pensylvánii. Pre človeka, ktorý sa tu ocitol po prvý raz, je to veľká radosť, že tak ďaleko mohol stretnúť blízkych ľudí, ktorí rozprávajú takým istým jazykom, ro-zumejú a modlia sa tak isto ako ja, cítia ako ja, milujú tým istým srdcom a je im rovnako drahá tá istá vlast'.

Ako sa to začalo? 19. storočie bolo poznačené veľkou biedou, najmä na území našich krajín. Rodiny boli početné, rozrastali sa, kým polí ne-pribúdalo. Na neveľkom gázdrovstve mohol ostat' iba jeden, lebo len on sa na ňom mohol užiť so svojou rodi-nou a postarať sa aj o svojich rodičov. Ostatní si museli hľadať chlieb niekde inde, najčastejšie v zahraničí. Preto nie div, že veľa našich rodákov našlo svoj nový domov o.i. v Kanade, Argentine, Austrálii a najmä v Spojených štátoch. Viacerí z našich dedov, otcov, bratov i sestier sa usadili v Chicagu, ale aj v Pensylvánii a iných štátoch. Allentown, Philadelphia, Reading a pod. sú – dalo by sa povedať – skutočne slovenskými mestami, v ktorých dodnes žije veľa po-tomkov slovenských pristáhovalcov.

Oravská rodina Paniakovcov v Amerike

Vdp. Karol Šperlák z Jablonky (zľava) s belianskym rodákom, kňazom D. Kalatom

Prečo si zvolili práve tento re-gión? Možno aj preto, že sa veľmi podobá nášmu Slovensku. Tamojšie kopce, lesy a vrchy veľmi pri-pomínajú naše Tatry, Slovenský raj či Pieniny. Ked' sa ide po diaľnici, akoby sme prechádzali okolo nášho kraja. Je rovnako pekný ako náš. Navýše práve v tomto štáte veľa našich ľudí našlo prácu v uholíčkach baniach. Žilo sa im tam iste lepšie

ako na Slovensku. Mali peniaze, za ktoré si mohli kúpiť stravu, postaviť dom a niečo aj odložiť. To im však nestačilo, pretože túžba po domove, po rodnom kraji, slovenských ro-dičoch je vždy tá istá. Chceli aspoň trochu zacítiť vônu rodného kraja, počuť ľubezný spev škovránka, vidieť horské potôčiky, v ktorých žblnkoce čistučká voda, no a počuť aj kňaza, ktorý sa modlí tým istým slovenským jazykom. To všetko spôsobilo, že začali stavať nové kostoly, v ktorých sa malo slúžiť po slovensky, kde by si mohli do vôle zaspievať slovenské náboženské piesne, aj tú Matka drahá, spomni na nás, tu pod Tatrami – tým americkými. S tým sa spájala aj po-treba mať kňazov, ktorí vedia po slo-vensky. Najčastejšie šli do Ameriky spolu so svojimi rodičmi, bratmi a se-strami. Práve oni dávali silu, nádej a aj lásku ku krajine, z ktorej museli odísť. Po dohode s tamojšími biskupmi začali pastoračnú činnosť medzi krajancami. Pomáhali budovať kostoly, ktoré široko ďaleko priopomínali všetkým, že tu prišli aj oni, že tu žijú kresťania. Vie-rou, ktorú si doniesli z rodného Slo-venska, ovplyvňovali aj svojich ame-ričkých druhov, s ktorými pracovali. Najmä viera im dávala nádej na lepšiu

budúcnosť. Cez týždeň pracovali v baniach, fabrikách či na farmách, ale keď prišla nedeľa, schádzali sa v kostole. Najskôr sa všetci zúčastňovali sv. omše a po nej sa stretávali v prikostolnej hale, kde si pri káve, čaji či pive zaspomínali a pobesedovali. Tieto stretnutia boli pre nich veľmi dôležité. Cez týždeň nemali čas pre seba, ved' každý musel pracovať. Takto však našli čas nielen na pivo, ale aj na nové zvesti zo Slovenska. Totiž vždy, keď sem niekto prišiel, musel podrobne porozprávať, ako sa doma darí, čo je nové v tej či inej dedine, kto zomrel, komu sa narodilo dieťa a pod. Nového člena hned a radi prijali do spoločnosti. Okrem toho mu zabezpečili dom, stravu a prácu. Nikoho nenechali samému sebe. Takýto nový človek zo Slovenska im nahradzoval aj televíziu, rozhlas i noviny, čoho predtým nebolo a navyše nie všetci vedeli čítať a písat.

Jednou z takýchto lokalít, ktorá si pamäta príchod prvých pristáhovalcov v 19. storočí, je mesto Reading v Pensylvánii. Dnes v ňom už bývajú len potomkovia slovenských emigrantov. Sami si pamätajú len to, čo im starí rodičia rozprávali o ich korenoch na Slovensku, najmä v spišskej, šarišskej a zemplínskej župe, odkiaľ najčastejšie pochádzali. Viacerí sa sice hlásia za Slovákov, ale po slovensky už takmer nevedia. Majú však záujem o Slovensko a koho len môžu, sa pýtajú, ako sa tam žije bud' ako vyzera rodny kraj ich predkov. No a stále sa hlásia k slovenskému kostolu sv. Cyrila a Metoda. Už sa v ňom sice ani neodbavujú slovenské sv. omše, ale občas si predsa len zaspievajú slovenskú pieseň.

Okrem týchto „starých“ Slovákov začína pomaly pribúdať aj nových, ktorí prišli do Ameriky v poslednom období. Oni sú nádejou, že slovenskost' tu pretrvá, že slovenčinu bude nadľaľ počúť.

Farárom vo farnosti sv. Cyrila a Metoda v Readingu je jablonský rodák, vdp. Karol Šperlák. Narodil sa v r. 1937 v rodine Terézie a Jána Šperlákovcov v Jablonke. Tam chodil do ľudovej školy a po jej ukončení nastúpil v r. 1951 do prvého ročníka no-

Kostol sv. Cyrila a Metoda so slovenským nápisom v Readingu

vozaloženého slovenského lýcea v Jablonke. Na jeho vzniku sa podieľali aj najbližší príslušníci jeho rodiny. Po maturite v r. 1955 absolvoval pedagogické štúdium a v rokoch 1957-1959 učil na základnej škole v Kacvíne. Túžba po kňazskom povolaní ho však podnietila zanechať prácu s deťmi, ktorú mal veľmi rád, a nastúpiť do kňazského seminára v Kielcoch. Za kňaza bol vysväteny v r. 1964. Jeho prvým pôsobiskom ako kaplána bol Sławków (v dnešnej sosnowieckej diecéze), potom Grzymałków.

V roku 1968 sa K. Šperlák rozhodol ísť pracovať na Slovensko, ale po zmenach, ktoré nastali v auguste 1968 a neskôr to nebolo možné. Preto odišiel pracovať medzi Slovákov v Amerike. Od roku 1969 začal pôsobiť v diecéze Allentown v Pensylvánii. Najprv bol kaplánom vo farnosti sv. Jána krstiteľa v Allentowne (1969-1974), potom sa stal farárom vo farnosti sv. Štefana v Shenadoachu (do 1991). Odvtedy až dodnes pôsobí ako farár v spomínamej farnosti sv. Cyrila a Metoda v Readingu.

Poznamenajme na záver, že vdp. Karol Šperlák oslavil v tomto roku 40. výročie kňazstva. Pri tejto príležitosti mu prajeme veľa zdravia, sily a Božieho požehnania v jeho bohumiľej práci v Pánovej vinici, práci medzi našimi krajanmi na americkej zemi. Ad multos annos. (XY)

Polstoročia spolu

Pred niekoľkými týždňami pekné, polstoročné jubileum spoločného života oslavili manželia Mária a Jozef OSKVAREKOVCI z Harkabuza. Bol to veľký sviatok nie len pre nich, ale aj ich dcéry, zaťov a vnukov. Pripomeňme aspoň stručne ich životnú pút'.

Jozef Oskvarek sa narodil 10. augusta 1932 v slovenskej roľníckej rodine Karolíny (rod. Bielakovej) a Jána Oskvarekovcov v Harkabuze. Mal dvoch bratov – Stanislava a Jána, ktorí, žiaľ, už nežijú. Prvý zomrel týždeň po narodení a druhý ako 16-ročný. Detstvo strávil Jozef doma, kde musel, ako mnoho jeho rovesníkov, od malička pomáhať rodičom v hospodárskych prácach. Jeho školské roky pripadajú na obdobie, keď sa Orava a Spiš vrátili k Slovensku, takže prvých päť tried (v r. 1939-1945) vychodil v slovenskej škole a poslednú, po vojne, v poľskej. V r. 1950, keď mal sotva 18 rokov, zomrel mu otec, takže celá ľarča vedenia hospodárstva (ok. 10,5 ha) spadla na neho. Priučený od malička tvrdio robit', počínať si celkom dobre. Hoci musel t'ažko pracovať, vždy si dokázal vyhospodáriť trochu času, aby sa mohol aspoň chvíľu venovať svojmu veľkému koníčku – hudbe, ktorú si oblúbil vlastne od malička. Už ako malý chlapec si bral k páseniu kráv husle a učil sa na nich hrať. Husle mu však nestačili, preto neskôr sa začal učiť hrať aj na heligónke. Netreba zdôrazňovať, že na oboch nástrojoch dosiahol vysokú zbehllosť, takže bol medzi mládežou vitaným spoločníkom. Svojou znamenitou hrou na oboch nástrojoch sa mohol popýšiť najmä na páračkach, ktoré boli vtedy jednou z mála príležitostí, kde sa mohla mládež stretávať, porozprávať, zatancovať a zabaviť. Neskôr hrával aj inde, na rôznych

Manželia Oskvarekovci so svojimi dcérmi, zatmi a vnuktmi

Mária a Jozef Oskvarekovci

podujatiach, najmä keď spolu s ďalšími kolegami vytvorili vynikajúcu kapelu Ostrisovania, v ktorej hrávajú dnes. Treba podotknúť, že lásku k hudbe vstiepl Jozef aj svojim vnučkám: Lídia hrá na akordeóne a jej mladšia sestra Mariola na husliach. Nástroje majú, pravdaže, po dedovi.

Mária Oskvareková sa narodila 6. januára 1931 v roľníckej rodine Agneše a Valenca Igłarovcov vo Fridmane. Má troch súrodencov – brata Karola a sestry Janu a Margitu. Všetci bývajú vo Fridmane. Do prvej triedy základnej školy, vtedy ešte poľskej, začala chodiť v roku 1938. Ďalšie triedy však absolvovala už v slovenskej škole (1939-1945). Keďže sa učila dobre, pokračovala v ďalšom vzdelávaní najprv na mešťianke v Spišskej Starej Vsi a neskôr v Ženskom pedagogickom lúču v Krakove, ktoré ukončila v roku 1952. V septembri toho istého roku nastúpila do

práce ako učiteľka v Základnej škole v Harkabuze. Bola to vtedy šest-triedna škola so slovenským vyučovacím jazykom, v ktorej učili traja učitelia. Žiaľ, v roku 1961 školské orgány slovenskú školu v Harkabuze zrušili a namiesto nej zaviedli poľskú školu a tak je podnes.

Počiatočné obdobie práce mladej učiteľky nebolo ľahké. Obec takmer nemala spojenie so svetom. Autobus tam prichádzal zriedkavo a najbližšia železničná stanica v Rabe Wyżnej bola vzdialenosť 7 km, takže na všetky učiteľské porady, konferencie, školenia a pod. bolo treba chodiť najčastejšie pešo. Napriek týmto tăžkostiam sa Márii podarilo, popri práci, absolvovať diaľkové polonistiku na Vysokej pedagogickej škole v Krakove. V učiteľskej práci zotrvala do roku 1980, kedy prešla do dôchodku.

Svojho budúceho manžela spoznala Mária u richtára (kde bývala v podnájme), kam Jozef chodil platiť dane a vybavovať iné záležitosti. Po dvojročnej známosti sa rozhodli zobrať. Sobášili sa 26. júna 1954 v kostole sv. Martina v Podvŕku. Po svadbe sa Maria nastáhovala k Jozefovi, kde bývala aj jeho matka. Čoskoro zmodernizovali starý rodičovský dom a neskôr aj hospodárske budovy, takže zdalo sa, že im už nič nechýba. Medzitým sa im totiž postupne narodili tri dcéry – Bogumila (1956), Halina (1961) a Jolanta (1963), ktorým obaja manželia venovali veľa lásky a snažili sa im vytvoriť čo najlepšie životné podmienky. V roku 1970 sa manželia Oskvarekovci pustili do stavby nového domu, do ktorého sa nastáhovali v r. 1975. Bývajú v ňom dodnes.

Deti postupne vyrástli, osamostatnili sa a založili si vlastné rodiny. Najstaršia Bogumila s manželom Jozefom (Chovanec) a dcérmi Lídiou a Mariolou bývajú v Podsrní, Halina s manželom Františkom (Dewera) a synmi Patrikom a Sebastiánom sa usadili vo Fridmane, ktorým najmladšia Jolanta s manželom Jozefom (Sikora), dcérou Angelikou a synom Artúrom bývajú nedaleko rodičov v Harkabuze. Najstaršia dcéra je – podobne ako mama – učiteľkou v Základnej škole v Harkabuze. V ich šlapajach sa rozhodla kráčať aj vnučka Lídia, ktorá absolvovala Akadémiu výtvarných umení v Krakove. Dcéry Halina a Jolanta pracujú ako účtovníčky.

Na otázku, čo mu utkvelo v pamäti z prvých povojnových rokov, Jozef hovorí: - Časy, keď nás opäť pripojili k Poľsku, boli veľmi tăžké, neisté, tým viac, že po oravských obciach šarapatili bandy, ktoré lúpili roľníkov a nezriedka ohrozovali ich životy. Istej noci aj k nám prišla takáto banda. Pamätam sa, že namierili na nás zbrane a mamu pákrat udreli pažbou pušky. Naštastie podarilo sa jej vybehnut von a zburcovat susedov, ktorí nám prišli na pomoc, takže banda nám nestačila nič ukradnúť. Nikdy na to nezabudnem...

Manželia Oskvarekovci sa už dočkali troch vnučiek a troch vnukov, ktorí starých rodičov často navštievujú. Pri príležitosti ich pekného jubilea im do ďalších rokov želáme veľa zdravia, pohody, lásky a vytrvalosti, aby sa dočkali ešte ďalších jubileí.

FRANTIŠEK HARKABUZ

Helena a Ján Griglákovič so svojou rodinou

SPOLOČNÝ CHODNÍČEK

Zakaždým, keď o niečom rozhodujeme, chceli by sme vedieť, či je to správne, či sa nesklameme a ako sa nám s týmto rozhodnutím bude žiť. Osud je však taký, že nám vopred nič nenapovie a hádanie, čo by bolo, keby... nemá zmysel. Treba to prežiť a presvedčiť sa na vlastnej koži, ako chutí tá naša vol'ba. Nedávno sme navštívili Helenu a Jána Griglákovicov z Vyšných Lápš, ktorí sa pred 55. rokom rozhodli nastúpiť spoločnú cestu životom a už stihli plne overiť svoje rozhodnutie. Manželia súhlasné hovorili, že sa rozhodli správne a neváhali by to zopakovať ešte raz.

Helena sa narodila 29. decembra 1929 v rodine Márie a Františka Braviakovcov vo Vyšných Lápšoch. Mala piatich súrodencov, troch - bratov Františka, Jána (už nežije) a Andreja a dve sestry: Katarínu a Annu. Všetci si založili svoje rodiny v rodnej obci. Helena, ako najstaršie dieťa mala veľa povinností už od ranného detstva, preto jej neostávalo veľa času na hry s rovesníkmi. V lete pásala kravy a chodila zbierať čučoriedky, maliny a hríby, ktoré potom predávala a tak mala trochu peňazí. – Detstvo nebolo voľákedy také veselé, ako dnes. Museli sme od malička pomáhať rodičom a starat sa o mladších súrodencov, – hovorí Helena. Neskôr začala školskú dochádzku, najprv chodila do poľskej školy a neskôr do slovenskej, keď sa severný Spiš stál súčasťou Slovenska. Nemala veľa času na učenie, povinnosti jej to nedovoľovali. Keď mala trinásť rokov, ochorela jej mama a onedlho aj zomrela. – Mama mala len tridsaťtri roky, keď zomrela – spomína Helena, - a najmladší súrodenci mali len päť rokov, takže som sa sama s otcom musela o nich postarat. Bola bieda, tăžko sa nám žilo a až neskôr, keď súrodenci vyrástli, darilo sa nám lepšie. Dievčenské časy

jej teda ubehli na práci v domácnosti, na gazdovstve a na opatere súrodencov. Keď mala dvadsať rokov, vydala sa za Jána, ale ani ten spoločný život neboli ľahší, pretože museli opäť vynaložiť veľa úsilia, aby sa ich deťom žilo ľahšie.

Ján sa narodil 26. decembra 1924 v slovenskej roľníckej rodine Jozefíny a Tomáša Griglákovcov. Mal piatich bratov a sestru Helenu, ktorá však ako šestnásťročná zomrela. Bratia Václav a Valent žili vo Vyšných Lápsoch, Jozef sa dostal na vojenčinu, po ktorej väzne ochorel a aj keď sa liečil – zomrel. Je pochovaný v Spišskej Sobote. František býval v Huncovciach na Slovensku. Všetci súrodenci už nežijú. Jánovo detstvo ubehlo rýchlo. Keď ukončil základnú školu odišiel do služby v Kežmarku na Slovensko. Slúžil rok u gazdu Michala Smandru, kde pracoval aj jeho starší brat. Potom nastúpil do krajčírskej dielne, kde sa učil šit'. Po troch rokoch dostal výučný list, v ktorom je napísané, že je vyučený za pánskeho, dámskeho a vojenského krajčíra. Keď skončil učňovskú prax, roku 1947 sa vrátil do Vyšných Láp. Čoskoro začal pomýšľať na ženbu. Do oka mu padlo jedno pekné vyšnolapšanské dievča, práve Helena, s ktorou sa 30. júla 1949 aj oženil. Svadbu mali skromnú, ale nič na nej nechýbalo. Po svadbe prišiel bývať k manželke.

Spoločný život

U Heleninho otca bývali päť rokov. V tom čase začali stavať vlastný dom, do ktorého sa nastáhovali na jeseň 1954. Neskôr si vybudovali aj hospodárske stavby a spoločné gazdovali. Ján bol šikovný a dobrý krajčír, šil prakticky všetko, čo potrebovali. Mal dobrú povest', takže dostával objednávky zo širokého okolia. Takto zarábal na živobytie do roku 1961, kedy odišiel do Čech. V tom čase sa totiž v obchodoch objavovalo čoraz viac pomerne lacných odevov, pretože ľudia prestávali šit' na objednávku, čo pre krajčírov

znamenalo menej práce. V Čechách Ján pracoval v podniku pozemných stavieb Bohumil Ostrava celých dvadsaťtri rokov. V roku 1984 prešiel do dôchodku, takže, ako hovorí, mohol konečne tráviť čas spolu s rodinou. Kým Ján bol v Čechách, o deti, chod domácnosti a gazdovstvo sa musela staráť Helena. Až keď deti podrástli, začali jej pomáhať v gazonovaní.

Osud je však nevyspytateľný. Keď sa už zdalo, že im už nič nenaruší pokojný život, prišlo nešťastie - požiar, ktorý im vlni strávil hospodárske stavby. – *S veľkým žiaľom sme pozerali, ako oheň ničí nás majetok. Všetko hospodárske náradie nám zhorelo, ostal len kôň, voz a dom. Opäť sme museli stavať.* - hovorí so smútkom Helena. Našťastie boli poistení, takže za odškodné mohli rýchlo postaviť nové budovy. Príčiny požiaru nie sú známe.

Manželia spoločne vychovali šest' detí: Milana, Máriu, Jánu, Oľgu, Štefana a Annu. Štefan a Anna bývajú so svojimi rodinami na Sliezsku, Ján v Nemecku a Mária a Oľga sa vydali v rodnej obci. Spolu s rodičmi ostal bývať Milan. Starobu im spríjemňuje šestnásť vnukov a štyria pravnuci, ktorým sa prastarí rodičia veľmi tešia. Dnes, aj keď im už zdravie, najmä Jánovi, už tak neslúži, sa vždy radi zasmieja a požartujú. – *Tešíme sa najmä na prázdniny a sviatky, kedy sa doma schádzajú naše deti s rodinami. Sú to ozaj pekné chvíle, keď ich vidíme všetkých spolu a môžeme sa s nimi porozprávať, dozviedieť sa, ako sa im dari a či sú šťastní.* - hovorí Helena. Spoločný život im ubieha rýchlo. Ani sa nenazdali, ako prezili spolu vyše pol storočia. Želajú to aj svojim deťom, aby sa spoločne dožili takéhoto krásneho jubilea. Život im neraz priniesol tăžké chvíle, ale vďaka láske a svornosti ich dokázali prekonat'. – *Žiť spolu znamená chcieť pre toho druhého viac dobrého, ako pre seba samého.* - hovorí Ján – *Myslím si, že bez toho sa nedá hovoriť o šťastnom spolunažívaní. Prajeme všetkým manželom, aby vytrvali a dodržali to, čo si slúbili, ako my s manželkou.* Obaja manželia sú vernými čitateľmi Života. Každý mesiac netrpeživo čakajú na nové číslo. Radi si prečítajú o osudech ľudí, o ich radostach a starostach, ale aj o krajanských podujatiach. Slovenčina je ich srdcu veľmi blízka a aj svoje deti vychovali v tomto duchu. Dúfajú, že v ich obci nikdy neprestane znieť slovenčina. Prajeme manželom Griglákovcom veľa pevného zdravia a viac takýchto pekných jubileí.

**Text:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ**

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho polského herca, ktorého často vidíme v rôznych televíznych programoch. Medzi iným vedie niekoľko populárnych teleturajov, ako napr. *Awantura o kasę* (Hádka o pokladnicu), ktorý vysiela tv Polsat. Napište nám jeho meno a priezvisko a pošlite do našej redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujueme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 8/2004 sme uviedli fotografiu Arnolda Schwarzeneggera. Knihy vyžrebovali: Margita Václavová z Čiernej Hory, Roman Palec z Krakova a Mária Ďubeková z Jablonky. (js)

ZASTAVENIE VO FALŠTÍNE

Cestou po Spiši sme sa zastavili vo Falštíne – jednej z najmenších spišských obcí, kde sa až do roku 1936 udržiaval pozostatky uhorského práva. Mnohí Falštinčania si spomínajú na barónsky rod Jugenfeldcov, ktorých dvorské sídlo bolo uprostred obce. Dnes je to schátralá budova, ktorá už ničím nepripomína hrdé panské sídlo. Časť tejto budovy bola pred niekoľkými rokmi upravená a priestory prispôsobené potrebám základnej školy. Učia sa tu len žiaci prvého stupňa. Ostatné triedy povinnej školskej dochádzky absolvujú deti vo Fridmane. Obyvateľia obce by radi uvítali opravu celej budovy alebo jej zburanie a výstavbu niečoho nového na tom mieste, žiaľ, nie sú na to peniaze. Okrem toho obec nie je vlastníkom chátrajúcej budovy, čiže nemôže nič podniknúť. Zasa jej majiteľ nemá o to záujem.

Investície v obci

Každá obec sa snaží, aby jej vzhlad bol, čo najkrajší. Usilujú sa o to aj obyvatelia Falštína a nimi zvolení členovia obecnej rady na čele s richtárom. Od nedávna je vo Falštíne richtárom Stefan Dudas, u ktorého sme sa zastavili, aby nám porozprával o dianí v obci. Stefan Dudas, ako sme sa dozvedeli má dlhoročné skúsenosti v tejto funkcií, pretože po štvorročnej prestávke ho opäť zvolili. Predtým bol richtárom

Pohľad na Falštín

dvadsať rokov, čiže sa už vyzná v tomto remesle.

Falštín je neveľkou obcou, preto na investíciu nemá veľa finančných prostriedkov. – hovorí richtár. – To, čo dostaneme z gminného rozpočtu väčšinou minieme na opravu poľných ciest, s čím treba rátať každý rok, lebo po jesenných a jarných búrkach sa cesty zničia. Ako sme sa dozvedeli, zatiaľ bol vytvrdený úsek cesty cez obec a opravené poľne cesty. Viac nebudú robiť, keďže nemajú peniaze. – Plánujeme urobiť pouličné svetlo a asfaltovú cestu na sídlisku Pod dvorskou, ale zatiaľ je to len plán. Prvoradou úlohou, ktorej realizácia závisí od získania finančných prostriedkov je vodovod, kanalizácia obce a napojenie na čističku respektívne výstavba vlastnej čističky. Môžeme s tým rátať možno až o nejaké tri - štyri roky. To by išlo prospelo rozvoju agroturistiky v našej obci. Máme na to všetky predpoklady, ale treba tiež zabezpečiť sanitárnu bázu. Chodí sem veľa turistov, stačilo by im ponúknut' niečo zaujímavé, aby sa chceli v obci zastaviť a ostat' dlhšie. Z Falštína môžu turisti podnikať výlety do širokého okolia, vedľa nedaleko je Nedecký zámok, vodná nádrž, kaštieľ vo Fridmane a ďalšie zaujímavé pamiatky.

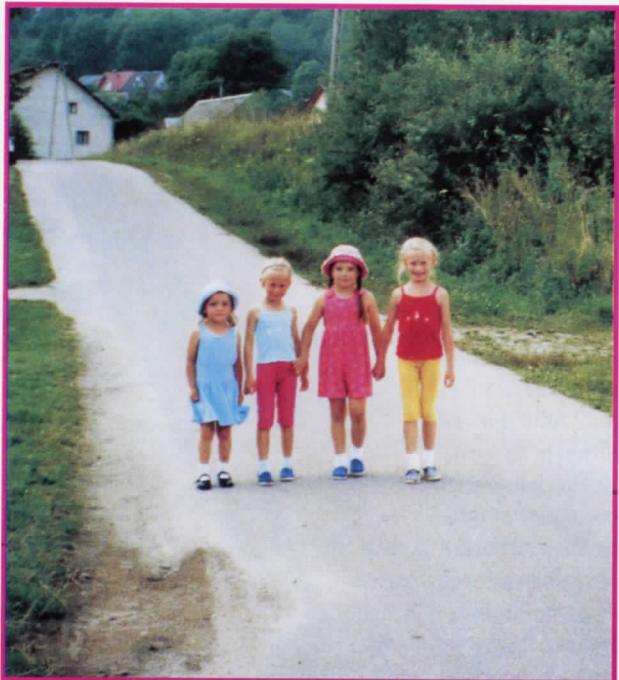
Andrej Klimčák, predseda MS SSP

Čo bude s roľníctvom?

Veľa ľudí z obce každé ráno odchádza za prácou do blízkeho, ale aj ďalekého okolia. Mladí ľudia nechcú gazdovať, keďže sa to nevypláca. Starší koľko vládzu ešte polia obrábjajú, ba v poslednom období sa dokonca snažili obhospodariť všetky pozemky. Súvisí to so slúbenými príplatkami pre roľníkov z európskych fondov. Niektorí gazdovia sa optimisticky dívajú na situáciu a sú pevne presvedčení, že dostanú slúbené peniaze. Iní majú menej ilúzií a tvrdia, že kým niečo dostanú, musia najsť vynaložiť vlastné prostriedky. A majú pravdu, lebo už museli vynaložiť svoje úsilie, aby obrobili aj tie pozemky, ktoré doteraz nepoužívali. Ako hovorí richtár, väčšina Falštinčanov podala žiadosti o príplatky a čaká čo bude ďalej.

Po vzniku nedeckej umelej vodnej nádrže stúpli ceny pozemkov v okolí,

Malé Falštínčanky na prechádzke

takže mnohí predávali svoje pozemky. Boli to navyše stavebné pozemky. Kto sa teda poponáhl a postavil dom, veľa na tom získal, pretože neskôr vytvorili okolo nádrže tzv. ochrannú zónu, čo zamedzilo ďalšiu výstavbu na tomto mieste. Tak či onak Falštínčania mohli vtedy na predaj dobre zarobiť'.

Požiarny zbor

V obci aktívne pôsobí Dobrovoľný požiarny zbor, ktorý sa pravidelne zúčastňuje oblastných a gminných požiarnických cvičení a pretekov. Veliteľom zboru je Jan Jasiontek. Požiarnici minulý rok obnovili zbrojnicu a zriadili v nej aj klubovňu pre mladých. V tejto budove bola kedysi aj klubovňa miestnej skupiny SSP.

Na posledných gminných požiarnických pretekoch v gmine Nižné Lápše požiarny zbor z Falštína obsadil treťie miesto, k čomu mu blahoželáme.

Požiarnické náradie je dráhe a nie je ľahko ho získať'. Aj tuná chýbajú peniaze na údržbu zbrojnice, automobilu a na benzín. Niektorí si však neuvedomujú, že bez pohotovosti požiarnikov, ktorí zachraňujú životy a majetok, bud' hasia požiare a pod. sa nedá zaobísť'. Nedávno však zo zbrojnice ukradol niekto benzín a náradie na umývanie požiarnického automobilu. Je to smutné, ale je to tak.

Slovenčine na poplach

Jediným viditeľným spojivom so slovenským jazykom v obci je časopis Život, ktorý odoberajú viacerí predplatitelia. Dlhoročným predsedom tunajšej miestnej skupiny SSP je Andrej Klimčák, ktorý je aj propagátorm Života a spoločné s manželkou Žofiou roznáša náš časopis. Krajan Klimčák by už rád odovzdal predsedníctvo niekomu mladšiemu, ale niet komu. Starších členov ubúda, ale noví nepribúdajú. Nie je to jediná miestna skupina, s takýmto problémami. Treba sa zamyslieť', ako vyriešiť tento problém.

Text a foto: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

Vdôch 2.-3. júla t.r. sa v priestoroch hotela Bratislava v hlavnom meste Slovenska uskutočnila pod záštitou premiéra SR Mikuláša Dzurindu Stála konferencia Slovenská republika a zahraniční Slováci. Jej usporiadateľom bol Generálny sekretariát pre zahraničných Slovákov pri Úrade vlády SR. Konferenciu, ktorej sa zúčastnilo takmer sto zástupcov krajských spolkov a iných organizácií zo 17 krajín, otvoril splnomocnenec vlády SR pre zahraničných Slovákov Claude Baláž, ktorý privítal zhromaždených a medzi nimi i predstaviteľov ústredných orgánov SR – podpredsedu vlády a ministra spravodlivosti Daniela Lipšica, predsedu Bratislavského samosprávneho kraja Ľuba Romana, riadiťa odborov a iných zástupcov viacerých ministerstiev, predsedu Matice slovenskej Jozefa Markuša, predsedu Svetového združenia Slovákov v zahraničí Dušana Klimu a ďalších. Účastníkov konferencie prišiel pozdraviť aj arcibiskup metropolita Bratislavsko-trnavskej arcidiecézy Ján Sokol. Z nášho Spolku sa konferencie zúčastnili: podpredseda SSP a šéfredaktor Života Ján Špernoga a generálny tajomník SSP Ľudomír Molitoris.

V priebehu rokovaní prvého dňa prijal účastníkov konferencie prezident SR Ivan Gašparovič, ktorý počas stretnutia o.i. povedal: - Ste jednou z prvých delegácií, ktorú som prijal. Uvedomujem si totiž, koľko Slovensko je vám dôležné... Naša krajina má veľa rôznych vnútorných problémov, preto niekedy zabúdame na krajské záležitosti. Teraz však našu vzájomnú spoluprácu musíme zintenzívniť'...

Rokovania konferencie boli rozdelené na tri tematické bloky. V prvom bloku predstaviteľa krajských delegácií hovorili o. i. o právnom postavení, súčasnom stave a perspektívach svojich komunít v jednotlivých štátoch, kde žijú, o rôznych aktivitách a hlavných smeroch vyvíjanej spolkovej činnosti, ale aj o problémoch, s ktorými sa v tejto činnosti musia dennodenne boriť', no a o svojich požiadavkach i potrebách pomoci zo strany Slovenska pre ďalší rozvoj svojich komunít, upevňovanie slovenského národného povedomia, najmä medzi mládežou, a pre záchovanie kultúrneho dedičstva svojich predkov.

Veľmi živá diskusia sa rozprúdila pri druhom tematickom bloku, venovanom problematike súčasnej legislatívy Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom v zahraničí. Rokovanie v tomto bloku sa zúčastnili i experti niektorých ministerstiev a inštitúcií, ktorí odpovedali na otázky týkajúce sa medziiným vízovej povinnosti, štatútu zahraničného Slováka, štátneho občianstva, prechodného a trvalého pobytu na Slovensku, zdravotného, sociálneho a dôchodkového zabezpečenia, možností štúdia krajskej mládeže na školách v Slovenskej republike a pod.

Kedže mnohé z výpovedí expertov neboli pre účastníkov konferencie dostatočne jasné a presvedčivé, rozprúdila sa polemika, v ktorej delegáti prezentovali k viacerým otázkam odlišné názory, nezriedka kritické. Napr. nás znepokojuje skutočnosť', že dodnes nebol prijatý zákon týkajúci sa politiky štátu a starostlivosti SR o Slovákov v zahraničí, aj keď sa o tom hovorilo už na prvej a nasledujúcich stálych konferenciach. Dodnes tiež nebola vypracovaná a prijatá koncepcia činnosti úradu pre zahraničných Slovákov, hoci sme o jej pripravovaní počúvali tiež niekoľko rokov. Dodnes teda presne nevieme, aký je vzťah SR k svojim rodákom v zahraničí a čo od starej vlasti môžeme očakávať'. Tieto obavy mala väčšina účastníkov.

KONFERENCIA ZAHRANIČNÝCH SLOVÁKOV

Podľa nich, aby mohol úrad pre Slovákov v zahraničí dobre plniť svoje posланie, musí mať veľké kompetencie a oveľa oveľa väčší rozpočet, než mal doteraz napr. Generálny sekretariát pre zahraničných Slovákov. Viacerí delegáti sa kriticky vyjadrovali aj o Preukaze zahraničného Slováka, ktorý taktiež nesplnil očakávania krajanov, keďže k jeho nositeľom sa v mnohom pristupuje ako k cudzincom. Nie div, že aj

Konferencia sa už tradične skončila prijatím vyhlásenia k otázkam vzájomných vzťahov a spolupráce SR so zahraničnými Slovákm, ktorom sa o.i. hovorí:

Delegáti zhodnotili efektívnosť pomoci zo strany SR v úsilí o uchovanie nášho národného povedomia, jazykovej a kultúrnej identity a prerokovali možnosti prehľbenia vzájomnej spolupráce SR so Slovákmi v zahraničí.

Delegáti berú na vedomie doterajšiu pozornosť Národnej rady SR, vlády SR a jednotlivých rezortov, ktorí venovali problematike vzťahov s komunitami Slovákov v zahraničí. Súčasne však vyslovujú zne-epochenie nad hlbokým rozporom medzi deklarovanými zámermi štátnych orgánov SR a ich pomalým, nekoordinovaným uplatňovaním v praxi. Tento protiklad je zvlášť výrazný v oblasti vytvárania legislatívneho rámca pre realizáciu zásad vytýčených v Deklarácii NR SR k Slovákom žijúcim v zahraničí, ako aj v Ústave SR.

Výsledkom dvojdňových rokovaní sú závery a odporúčania, s ktorými sa stala konferencia obracia na vládu SR, Národnú radu SR, na všetky zainteresované právne subjekty a na jednotlivé osobnosti v SR i zahraničí.

Delegáti stálej konferencie žiadajú od vlády SR, aby v čo najkratšom čase predložila Národnej rade SR návrh zákona týkajúceho sa starostlivosti SR o Slovákov v zahraničí. Zákon by mal zohľadňovať také riešenia vzájomných vzťahov, aké sú v odporúčaniach obsiahnutých v doterajších vyhláseniach stálych konferencií z rokov 1999, 2000, 2002 a 2003.

Delegáti stálej konferencie očakávajú, že spomínaný zákon odstráni roztriateňnosť kompetencií jednotlivých orgánov štátu vo vzťahu k Slovákom v zahraničí a koncepčnú, koordinačnú a výkonnú funkciu sústredí do centrálnego štátneho úradu, vybaveného potrebnými kompetenciami, disponujúceho právnou subjektivitou a potrebnými finančnými prostriedkami. Na čele tohto úradu by mal stať odborník v danej problematike, bez politickej príslušnosti, menovaný Národnou radou SR.

Delegáti stálej konferencie si vysoko vážia a oceňujú odbornosť a vysoko kvalifikovanú prácu Generálneho sekretariátu pre zahraničných Slovákov pod vedením splnomocnenca vlády Clauða Baláža. Zároveň však vyjadrujú nádej, že takto spolupráca bude pokračovať na vyššej úrovni aj po vzniku samostatného a nezávislého úradu pre Slovákov v zahraničí.

Delegáti stálej konferencie žiadajú vládu SR, aby urýchlene predložila Národnej rade SR návrh úpravy volebného zákona, ktorý umožní občanom SR žijúcim v zahraničí korešpondenčný spôsob účasti na voľbách.

Delegáti stálej konferencie odporúčajú zriadiť na pôde Národnej rady SR stálu komisiu, ktorá by sa opierala aj o pradnú, odbornú a expertnú činnosť predstaviteľov organizácií Slovákov žijúcich v zahraničí.

J. Š.

L. Molitoris na konferencii

záujemcov o získanie preukazu bolo menej, než sa pôvodne očakávalo. Ako sa mnohí pamätajú, ešte pred jeho schválením viaceré krajanské spolky žiadali riešiť túto otázku udeľovaním dvojitého občianstva a naďalej na tom trvajú. Učastníci konferencie navrhovali tiež zefektívniť grantový systém pomoci zahraničným Slovákom zohľadňujúcej ich najdôležitejšie potreby o.i. zabezpečením účasti krajanských zástupcov v grantovej komisii, kompletnie vyriešiť otázky uľahčujúce štúdia krajanskej mládeže na Slovensku, rozširovať možnosti prázdninových pobytov krajanských detí na Slovensku, definitívne zabezpečiť slovenským komunitám možnosť príjmu televíznych a rozhlasových vysielačí zo Slovenska a pod. To sú, pravdaže, len niektoré otázky, o ktorých sa diskutovalo na konferencii.

V treťom tematickom bloku vzali účastníci na pretras problémy a perspektívy kultúry, vzdelávania a médií Slovákov v zahraničí z aspektu súčinnosti slovenských komunit s ústrednými orgánmi štátnej správy SR. Aj v tomto bloku mali delegáti hodne otázok, ale aj pripomienok k takým problémom, ako projekty na pomoc krajanom a podpora ich kultúrnych aktivít, vysokoškolský zákon a nové formy štúdia, štipendiá, školy v prírode, pomoc školám v oblasti učebných pomôcok, detských časopisov a literatúry a pod.

Uverejniť celú pravdu, alebo sa obesíť? (2)

POKRAČOVANIE Z Č. 8/2004

Vlete 1945 definitívnym spôsobom bola ustálená a zabezpečená poľsko-československá hranica na Spiši a Orave. Spolu s jej zabezpečením nezmizol jednako problém jej stability. Slovenské obyvateľstvo na týchto územiach bude ju neraz spochybňovať. Ustálenie hranice nezapôsobilo podstatným spôsobom na uspokojenie proslovenských nálad na Spiši a Orave.

V týchto slovách poľského autora J. Kwieka je obsiahnutá realita, že slovenské obyvateľstvo sa nechcelo zmieriť s opäťovným pričlenením do Poľska.

Slovenská historická spisba na danú tému je oveľa skromnejšia, lebo v období „reálneho socializmu“ nebolo žiaduce dotykať sa problémov, ktoré sa negatívne mohli vzťahovať na spolužitie so susedmi, tvoriacimi socialistické spoločenstvo pod heslom proletárskeho internacionalizmu. A ak, tak len veľmi jednostranne...

Situácia sa teraz predsa len postupne mení, o čom svedčí aj práca doktorantky Trnavskej univerzity PhDr. Viery Kapičákovej, z ktorej odcitujem niektoré údaje:

Po obsadení tohto územia poľskou armádou, štátnej správou učinila viaceré opatrenia, ktoré boli namierené proti Slovákom:

- boli zrušené všetky slovenské školy a učitelia boli vypovedaní,

- slovenskí knazi boli donútení opustiť túto oblasť, bol zakázaný slovenský spev a slovenské modlitebné knižky v kostoloch,

- Slováci boli vylúčení zo zásobovacieho systému v Poľsku,

- pomoc UNNRA a amerického Červeného kríža bola poskytovaná len tým, ktorí si zapisovali poľskú národnosť,

- bol zrušený malý pohraničný styk, neboli dodržiavané ustanovenia Krakovského protokolu,

- obyvateľstvo nemalo zaručenú osobnú, majetkovú, náboženskú ani spoločenskú slobodu (ŠOBA Bytča, KU, inv. č. 6, 470/1946. šk. 6).

Výsledkom takejto sociálnej a národnostnej politiky boli hromadné úteky slovenského obyvateľstva na Slovensko...

Dňa 2. augusta 1945 dostala Národná rada odtrhnutých obcí Oravy a Spiša telefonický odkaz od dr. J. Slávika z Povereníctva pre pôdohospodárstvo a pozemkovú reformu, aby sa ihneď dostavili zástupcovia Národnej rady na povereníctvo do Bratislavu. Po príchode vypracovali spoločne s dr. Slávikom Presídlovací plán z Hornej Oravy. 12. augusta sa začala presídlovacia akcia zo Skleného, ktoré bolo záchytným bodom utečencov. V Sklenom pracovala Národná rada utečencov z Hornej Oravy a prijímalu utečencov z oravského záchytného bodu, ktorým bola Trstená, kde zasa Okresný národný výbor zabezpečoval hromadné ubytovania, stravovanie a dopravu do sústredovacieho miesta v Sklenom. Utečenci zo severného Spiša boli sústredovaní v Spišskej Starej Vsi. Národná rada hornooravských obcí, ktorá sa starala o ich rozmiestnenie na celom území Slovenska i v českých krajoch a pomáhala všetkým, ktorí prišli na Slovensko iba s tým, čo niesli v rukách, mala pre nich veľký význam. Len cez záchytné miesto v Sklenom prešlo viac ako 1200 slovenských rodín z Hornej Oravy. Jej zánik a následné odovzdanie majetku sa uskutočnilo 20. januára 1947 na Obecnom úrade v Sklenom, za prítomnosti predsedu tejto rady Jána Rafáča a jej splnomocnencov Ignáca Gajniaka a Vendelína Kotta.

Wendelin Haber, šéf Euroregionu Tatry a syn poľského plebiscitného činitela, taktiež Wendelina, začína v článku Len sa obesíť poučením, že meno Wendelin je írské, celkom určite nie je slovenské. Troška som tým zaskočený, lebo za svojho pomerne už dost dlhého života som sa nikdy nestreltol s tvrdením, že Vendelin je slovenské meno. Slováci svojich ľrečitých slovenských mien ani vela nemajú. Historicky sa možno odvolať na velkomoravské obdobie s menami Rastislav, Pribina, Koceľ, Svätopluk, no a pravda Gorazd. Ináč slovenskí goralí, ktorí po stáročia obývali územie severného Slovenska, čiže Horného Uhorska, takže správne je označovať ich menom slovenských goralov, dávali svojim detom blické mená, alebo kresťanské. Napr. ja mám otca Mateja, strýčkov Andreja, Mariána, Lukaša, ujca Jána, tety Máriu a Veroniku. Ešte k tomu Vendelinovi. Až pri čítaní článku Ino si obiesí som spozornel a s prekvapením som skonštatoval, aká veľká frekvencia tohto mena bola medzi slovenskými goralmi. Aj môj dedo bol Vendelin a babka Tekla.

Ináč írsky pôvod mena Vendelin nie je vylúčený, ved írski mnisi boli prví šíritelia kresťanstva na území Veľkej Moravy ešte pred franskými a slovanskými vierožvestcami.

Pri tvrdeniach pána Habera sa ešte chvíľu zdržím, keďže tvrdí: Môj otec nezatváral školy, ale ich zakladal. Nepochybne poľské. Slovenské mal tvoriť? Načo? A na aké problémy narážal! Na zabudnutých pohraničných územiach bolo málo poľských učiteľov. Niektorí rodičia odťahovali mládež od vzdelenia.

Troška odlišne líči zavádzanie polštiny do škôl na Hornej Orave a Severnom Spiši otec nášho pána Habera, teda Haber senior v článku venovanom tejto problematike roku 1930, pri príležitosti desiateho výročia pripojenia spišsko-oravských území k Poľsku:

- Tak Spišiaci, ako aj Oravci boli v značnej časti nadchnutí sympatiemi a istého druhu gravitácie k Československému štátu, špeciálne k Slovensku. Po obsadení obcí

Polskom boli dosadení do všetkých obcí poľskí učitelia, vo všetkých školách sa učí len po polsky. Rodičia nechceli posielat deti do polských škôl, prichádzali na školský inšpektorát do Kežmarku a s plačom prosili o vymenovanie slovenských učiteľov. V niektorých obciach až v súčasnom školskom roku boli rodičia trestom donútení posielat deti do polskej školy... Začal som obdažovať školy čisto poľskými silami.. Aby som nenašiel na odpor, posielal som učiteľov najprv do obcí nám najviac žičlivých, postupne do horších. Počas informatívnych cest som však zbadal, že organizácia školstva nepôjde pre nás tak ľahko. A takto 9. novembra 1920 bolo zasadnutie školskej stolice v Čiernej Hore, v ktorej bolo rozhodnuté nepríjať poľského učiteľa... Všetci sa jednomyseľne uznesli, že napoko deti a rodičia nechcú zaviesť poľskú vyučovaciu reč vo svojej cirkevnej škole, napoko dalej pani učitelka nevie vobec po slovensky, prinútení sú prosiť a žiadat pána inšpektora, aby tú učitelku ráčil odvolať z Tříša.

Pisatel, pán Haber senior ďalej pokračuje: Za takýchto okolností po porade s dr. Bednarskím som odcestoval na miesto v sobotu dňa 8. januára 1921. Záležitosť som mal urovnati dohodou, v opačnom prípade som mal uzavrieť školu. Vidiac zafatost a odpor, neslýchavanú nenávist ľudu k všetkému, čo je poľské, stratiac nádej na kompromis, vyhlásil som zavretie školy a opustil som mestnosť. Takéto boli vo všeobecných črtách počiatky poľského školstva na Spiši a Orave. (Haber Wendelin, Walka o szkołę polską na Spiszu i Orawie, in: Gazeta Podhalańska, roč. 17, č. 43 zo dňa 17. augusta 1930)

Pri tejto skúsenosti s tvrdneniami pána Habera jnr. By sme sa mali bližšie pozrieť na jeho ďalšie tvrdenia:

- Slováci zavraždili švagra môjho otca, profesora Wiśmierskeho. Len preto, že agitoval za Poľsko. Wiśmierski bol tajomníkom plebiscitového výboru v Spišskej Starej Vsi. Jedného dňa na sídlo výboru zabúchala slovenská "bojówka" (v slovenčine nemáme odpovedajúci termín, ide o pololegalne bojové skupiny, aké boli vytvorené

na poľskom území, ktoré prenikali na slovenské územie – pozn. M.A.). Nahárali profesora niekoľko kilometrov. Jeho telo našli v Dunajci. Beštiálne ho zabili a potom vhodili do rieky – hovorí Haber jnr. Slovenský historik Ivan Chalupec k uverejnil r. 1993 v krajanom mesačníku Život č. 4, ktorý vychádza v Krakove, článok Krvavá hranica na Dunajci, v ktorom na základe dokumentov, ktorých hodnotnosť posudzovali medzinárodné plebiscitné orgány, opísal tento incident. Podľa toho 20. júna 1920 skupina čs. úradníkov zo Sp. Staré Vsi si urobila spolu s rodinnými príslušníkmi výlet do kúpeľov Smeržonka. Pri návrate v podvečer ich na brehu Dunajca zavala poľská ozbrojená banda a odviedla do Pienin (prednosta pošty aj s manželkou medzičasom prepustili), kde ich orabovali o cennejšie predmety a okolo polnoci na nich začali strieľať, v dôsledku čoho dva ľudia úradníci zomreli – Hajlek a Hanuš a ďalší boli zranení. Ked sa o tom na druhý deň rozšírila správa v Spišskej Staré Vsi, rozhorčený dav zaútočil na sídlo poľskej plebiscitnej komisie a insultoval jej členov, ktorí sa dali na útek. Profesor Wiśmierski utekal cez Dunajec, v ktorom sa jednoducho utopil.

Tento polutovaniahodný prípad neboli ojedinely, lebo z poľského územia prenikali ozbrojené skupiny na spišsko-oravské územie a terorizovali slovenské obyvateľstvo. Napríklad 15. mája 1920 prepadi poľskí teroristi v Jurgove čs. žandárskej stanici a zavraždili strážmajstra Františka Kabáta. V tú istú noc prepadli aj miestnu telefónickú stanicu, hodili do nej tri granáty a niekoľkokrát vystrelili. Podobný prepad urobili 26. júna na obec Nedeca, kde zavraždili starostu Jána Strončeka, známeho ako horlivého Slováka. V tú istú noc navštívili teroristi dom vdovy Vonkovej, kde za obet im padol chlapec, ktorý u vdovy slúžil ako pastier.

Autori článku písu: - Ked v r. 1918 Poľsko a Československo povstali z nebytia, bolo treba určiť spoločné hranice. Slováci chceli, aby hraničné stĺpy stáli na čiare, ktorá pred niekoľkými rokmi rozdelovala cisárské Uhorsko a Ha-

lič. Poliaci – aby do obnoveneho štátu vošli územia, ktoré náležali do Poľska pred prvým delením. A už sme si boli vo vlasoch. Lebo Slováci vychádzali zo skutočnosti, že uhorsko-poľské hranice nemali trvanie niekoľko rokov, ale dlhé stáročia, ba boli „odjakživa“, a opierať svoje nároky na Kazimíra Veľkého, alebo záloh niekoľkých spišských miest z r. 1412 je absolútne neprijateľné. Tožiž pri zálohe nešlo o územie, ale o hospodársky výťažok z niekoľkých založených miest, ktoré už dávno mali byť vrátené, ved záloh bol aspoň tisíckrát splatený. A napokon aj výtazná Dohoda vychádzala z platnosti poľsko-slovenskej hranice, keď prikázala v januári 1919 stiahnuť poľskú armádu za túto hranicu. A historicky za Svätopluka prináležalo Vislansko k Veľkej Morave a až potom Slovensko za Kazimíra Veľkého k Poľsku. Ked už.

Čo sa odohrávalo na sporných územiaci v období rokov 1918-1920? W. Haber jun. tvrdí: - V tom čase nebolo tam skutočnej vlády, dediny prechádzali z rúk do rúk niekoľkokrát. Ked slabla sila slova a nafty, do akcie vstupoval kyj.

Aspoň veľmi stručne treba vedieť, že naše tri národy – Poliaci, Česi a Slováci – vstupovali po zanikajúcim Rakúsko-Uhorsku do novovznikajúcich štátov – Poľska a Česko-Slovenska – vo veľmi rozdielnej situácii. Po stránke vzdelanostnej – Česi a Poliaci mali svoje školstvo až po univerzity. Poliaci pod rakúskym záborom mali univerzity vo Lvove a Krakove. Česi v Prahe. Slováci mali len každý rok klesajúci počet slovenských základných škôl, ináč nič. Len bezbrehú madarizáciu. Hrstka slovenskej inteligencie, to boli odchovanci škôl v Čechách, prípadne v Nemecku. Slovenský národ bol ako zakliata panna. Krásna, ale meravá, takmer mŕtva.

V rokoch pred prvou svetovou vojnou poľská spoločnosť bola predchutná národným cítením, čo sa prejavilo napr. pri oslavách výročia bitky pri Grunwalde r. 1410. V obciach a mestá boli zakladané tzv. Podhalianske družiny „práce pre nezávislosť“. Konali sa bojové cvičenia, každá družina mala svoj štatút a svoju pieseň. Absolútne rozdielna situácia bola v slovenskej

spoločnosti, v ktorej akýkoľvek národný pohyb bol okamžite zadusený ako vlastizradný prejav panskavizmu. Ked sa skončila vojna, na poľskej strane boli k dispozícii ozbrojené útvary poľskej armády a ľahko sa tvorili aj tzv. bojówki, ktoré boli zapájané aj do akcií na území Spiša a Oravy.

Poliaci mali svoje légie pod velením Piłsudského a Hallera, ktoré operovali cez vojnu na poľských územiacach, hoci zatiaľ pod vládou okupačných mocností, no vo chvíli rozpadu týchto „zaborcov“, bola tu k dispozícii silná poľská armáda. V tom čase ani Česi ani Slováci na domácom území svojho vojska nemali, boli len zahraničné légie vo Francúzsku, Taliansku, no a v Rusku, ktoré sa prebíjali cez Sibír na východ, aby sa cestou okolo sveta dostali do Európy. Z Taliana a Francúzska boli urýchlene presunuté domov a zohrali svoju úlohu najmä pri osloboodení územia Slovenska, odkial bolo treba odstrániť zvyšky uhorskej armády a potom bojoval proti Kunovej bolševickej maďarskej armáde a zabezpečovať hranice aj proti Poľsku.

Ako to teda bolo s tým prechádzaním spišsko-oravských dedín z rúk do rúk? V súvislosti s poľskými aktivitami poznáme tu štyri obdobia::

- prvé sa začína koncom vojny a vyznačuje sa už v novembri 1918 najmä poľskými vojenskými aktivitami v úsilí obsadiť územie Spiša a Oravy. Poznačené bolo napr. vniknutím poľskej vojenskej jednotky od Žywca a streľbou do davu v Oravskej Polhore, kde boli ranení a mŕtvi. Poľské jednotky vnikli na Spiš od Nowego Sącza až po Kežmarok, potom ustúpili pred prichádzajúcimi čs. jednotkami. Neskôr opäť prenikli od Nowego Targu smerom na Kežmarok.

- druhé obdobie sa začína príkazom Ententy v polovici januára 1919 stiahnuť poľské vojsko za hranice slovensko-poľské a toto obdobie trvá do vyhlásenia plebiscitu v septembri 1919.

- tretie obdobie je obdobím príprav na uskutočnenie plebiscitu. Plebiscitová oblasť bola vyňatá zo správy čs. orgánov a podriadená medzinárodnej správe, ktorá mala k dispozícii aj francúzskych vojakov. Trvalo do zrušenia plebiscitu a rozhodnutia Konferencie veľvyslancov 28. júla 1920.

- štvrté obdobie zahrňa činnosť delimitačnej komisie a príčlenenie obcí hornej Oravy a severného Spiša k Poľsku. Spor o Javorinu sa končí až r. 1924 definitívnym ponechaním pri Slovensku.

JUDr. MATEJ ANDRÁŠ

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

OPRAVA

V Živote č. 7/2004 v článku Ako trávia prázdniny sme uviedli nesprávne priezvisko Marek Majerčák namiesto Marek Kurnát, za čo sa ospravedlňujeme.

Redakcia

Oravské leto '2004

Na Orave sa v letnom období už tradične uskutočňuje rad kultúrnych podujatí, ktoré organizuje budto gminný úrad alebo aj jednotlivé obce. Jedným z takýchto podujatí je popri Oravskej jari, Pastierskom sviatku, prehliadkach dychoviek či požiarnických jednotiek aj Oravské leto, ktoré sa v tomto roku konalo 25. júla v Jablonke. Dejiskom podujatia bolo tentoraz športové ihrisko za riekom, kde sa už od skorého poludnia schádzali diváci z Jablonky, ale aj z okolitých obcí.

Podujatie otvoril vojt jablonskej gminy J. Stopka, ktorý zdôraznil kultúrne tradície na Orave a zaželal účastníkom vela úspechov v súťažení, ktoré pre nich pripravili organizátori. Ako sa na poriadne ľudové podujatie patrí, nemohli na ňom chýbať folklórne súbory a kapely. Mohli sme teda obdivovať Male Podhale z Jablonky, Súbor Skalniok z Hornej Zubrice, kapelu Jawa, chyžiansky súbor Rombaň, no a mladý krajanský súbor Kumoratky z Podvlka a Malej Lipnice pod vedením Kristíny Gribáčovej, ktorý pravidelne stretávame na našich podujatiach. Vystúpenia súborov boli veľmi zaujímavé, tým viac, že ich programy sa v značnej miere od seba odlišovali, takže si získali uznanie a aplauz obecenstva.

Samozrejme veľky záujem divákov vzbudili rôzne súťaže. Tak napr. v hajdúskom krepčení sa zvlášť vyznamenalo Chyžné, ktoré obsadilo všetky čelné mestá. Zvíťazil vedúci tamojšieho súboru Rombaň Grzegorz Sternal, pred Grzegorzom Pilchom a Mariusom Stefkom.

V šplhu na vysoký drevený stĺp bola súťaž už viac vyrovnaná a rozdiely (časové) boli minimálne. Prvé miesto obsadil Damián Kuczkowicz z Oravky pred Jakubom Basistom z Jablonky a Róbertom Kidoňom z Malej Lipnice.

Velké oživenie divákov a hlasným povzbudzovanie súťažiacich vyvolala súťaž v mútení masla, kde sa hodnotilo nielen čas výroby masla, ale aj jeho množstvo. Vyhrali Mária a Eugen Moniakovci z Hornej Zubrice, ale hned za nimi sa umiestnila naša krajanská mládež z Podvlka – Anna a Arek Gribáčovi pred Máriou Kobroňovou i Rafalom Borekom z Malej Lipnice a manželkou chyžianskeho predsedu MS SSP Johanou Fulovou so spomínaným Grzegorzom Sternalom.

Po súťažiach rozohnených divákov rozptylovala skupina Stryszanské grónicki. Organizátori nezabudli ani najmladších divákov, pre ktorých pripravili tiež niekoľko súťaží. Viedla ich skupina Duo Fix. Zábavy bolo neúrekom, najmä keď publiku prihrávali také skupiny ako Universe a De Vils. Tí najvytrvalejší si mohli aj zatancovať, keďže podujatie sa skončilo ľudovou veselicou.

BOŽENA PRLINSKÁ

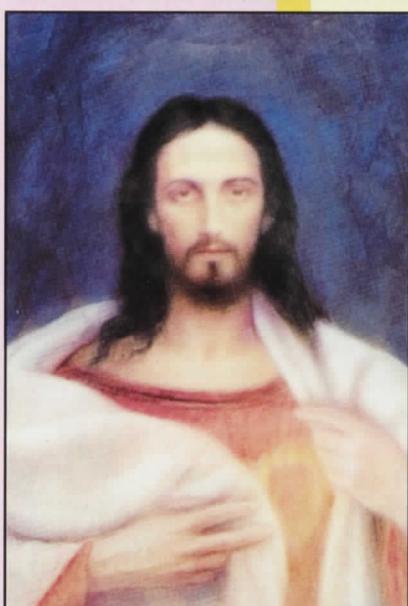
Horčičné zrnko...

Nedávno sa opäť začal ďalší rok práce. Máme už za sebou obdobie dovoleniek a prázdninového oddychu. Ostali len spomienky a možno aj malé pamiatky z prázdnin. Niektorí však, najmä na vidieku, nemali prázdniny, lebo predsa museli byť pri kosbe a sušení sena, no a pri žatve. Tvrdomu prácou chválili Boha a starali sa o každodenný chlieb. A nič nemajú čas na dovolenkú, lebo treba vykopávať zemiaky a opäť orať polia. Roľník nemá čas na odpočinok a mnohí často nevedia, že pôda vyžaduje, aby sa na nej neustále pracovalo. Na dedine prázdniny neexistujú. Nie sú tam ani prázdniny od Boha, takže často z roľníkov možno bráť príklad pobožnosti. V tomto mesiaci budú roľníci uctievať Pannú Máriu, ktorá má pod svojou ochranou zasiate obilie. Toto obilie prinesie úrodu. Zrno zasiate do pôdy, podobne ako Božie slovo, musí zamrieť, aby prineslo úrodu.

12.9.2004, 24. nedel'a

v cezročnom období, Lk 15, 1-32

Dnešné Kristovo podobenstvo bude dlhé, ale možno ho v niektorých kostoloch skrátiť, lebo je taká možnosť, a prečítajú od 1. do 10. riadka. Pán Ježiš neustále učí, aký cenný je v jeho očiach každý

človek, keďže ho prirovnáva k stratenej ovečke. Tá, keď ju našli, veľmi potešila tých, čo ju hľadali. Aj človek prežíva veľkú radosť, keď sa vracia do otcovského domu, do ovčiarne a k otcovskému stolu. „Dobre prežitý“ hriech, nie ako najväčšia tragédia, ale ako skúsenosť, môže nás ešte viac priblížiť k otcovi. Ked pre hriech odídeme od otca a keď sa k nemu, vdaka odpusteniu, znova vrátime, napĺňa nás veľká radosť, ktorá by mala trvať čo najdlhšie, lebo kdežet nám bude lepšie, ako v náručí nebeského Otca.

19.9.2004, 25. nedel'a

v cezročnom období, Lk 16, 1-13

Nijaký človek nemôže slúžiť dvom pánom.. Sú to významné a veľmi sväté Ježišove slová, ktoré nám, veriacim, pripomínajú podstatu kresťanstva. Touto podstatou je prijatie Ježiša za pána nášho života. Človek nenájde pokoj a vnútornú spojitosť, keď nenájde svoj zmysel a ciel. Ked sa z Krakova pohla pešia púť do Čenstochovej, jeden z mladých ľudí povedal: „Idem pešo do Čenstochovej, lebo tých niekoľko dní chcem prežiť tak, aby to malo zmysel, čoho je dnes tak málo v súčasnom svete“. Pán môjho života musí byť len jeden. On má dávať zmysel môjmu životu a byť zárukou, že keď pôjdem za jeho hlasom, nezablúdim.

26.9.2004, 26. nedel'a

v cezročnom období, Lk 16, 19-31

Občas hovoria niektorí zlomyselníci a snáď aj tí, čo svoj život utopili v hriechu, že Cirkev straší ľudí peklem. Iní hovoria, že peklo neexistuje, kým ďalší pripúšťajú možnosť, že peklo majú tu, na zemi, a v žiadne iné peklo neveria. Keď však počujeme Ježišovo podobenstvo z dnešného evanjelia, nebudem mať pochybnosti, že

peklo existuje. Je to stav odvrhnutia a večnej kliatby. Nedá sa z neho vyjsť ani zachrániť. Ked Dante opisoval peklo, napísal: „Vy, ktorí sem vchádzate, zavorte sa akejkoľvek nádeje“. Pouvažujme, čo sa stalo po smrti s boháčom a kam sa dostal. Je to jedna z možností. V Starom zákone Boh povedal ľudu: „Kladiem pred vami požehnanie a kliatbu, život a smrť. Vyberte si!“

3.10.2004, 27. nedel'a

v cezročnom období, Lk 17, 5-10

Modlitba a prosba učeníkov v dnešnom evanjeliu by mala byť modlitbou každého z nás, každodennou modlitbou. „Pane, daj nám viac vieri“. Dnešné tak veľmi ťažké časy sú v mnohom oveľa ťažšie ako časy komunizmu, lebo liberalizmus, ktorý sa vtláča do života spoločenstiev, ničí vieru. Núti myslieť a konať tak, akoby „nebolo Boha“ ani nijakých morálnych a náboženských zásad. Navrhuje skrátenú cestu bez stálych zásad a hodnôt. Preto tým viac, keď chceme pretrvať, ako kedysi pretrvali prví kresťania, musíme často, ba dennodenne volať o väčšiu vieru. Kto má vieru vo svojom srdeci, má v ňom svetlo, ktoré osvecuje.

Kňaz PAVOL KUBANI

Beliansky súbor Spiš na scéne v Detve

NAŠI V DETVE

V dňoch 9. – 11. júla t. r. sa konal 39. ročník Folklórnych slávností pod Poľanou v Detve, ktoré patria k najveľkolepejším prehliadkam slovenského folklóru. Festival nadvázuje na bohatú tradíciu tanecného a speváckeho umenia v tomto regióne. Sprievodným podujatím je trh ľudovej umeleckej výroby, kde ľudoví umelci názorne ukádzajú, ako vznikajú napr. hlinené hrnce, krásne detvianske výšivky a pod. Každoročne sa tu schádzajú krajské súbory zo zahraničia, ktoré prezentujú folklór z rôznych oblastí Slovenska. Samozrejme nemôžu chýbať ani slovenské súbory. Napr. v tomto roku vystupovali o. i. súbory Stavbár zo Žiliny a Váh z Liptovského Mikuláša.

Tohtoročný festival sa niesol v duchu zjednocania Európy a vstupu Slovenska do Európskej únie, o čom svedčil aj sobotňajší program nazvaný *Pozdrav Európe*, v ktorom účinkovali súbory zahraničných Slovákov: FS Čaba z Maďarska, FS Spiš z Poľska, FS Limbora z Čiech, FS Li Tchena Huy z Belgicka a domáci súbor Podpol'anc. Program priblížoval etnokultúrne prejavy krajín vyšehradskej štvorky, ktoré sa navzájom ovplyvňovali, ale súčasne vytvárali vlastnú svojráznú kultúru. Účast' Belgicka potvrdzovala možnosť komunikácie rôznych kultúr. Každý súbor predviedol krátky program zo svojho regiónu. V prípade FS Spiš to boli spišské piesne a tance.

Speváčky FS Nádeje z Francúzska.

Snímky: A. Klukošovská

Hlavným programom venovaným Slovákom v zahraničí je krajská nedela, kde jednotlivé súbory môžu predviesť dedičstvo svojich otcov, ktoré prechádza z pokolenia na pokolenie. V programe Pút' časom vystúpili krajské súbory Limbora z Prahy, Dúha z Malého Kereša a Čaba z Békešskej Čaby (Maďarsko), Spiš z Novej Belej, Pivnica z Pivnice (Srbsko a Čierna Hora), Nadeje z Paríža (Francúzsko), FS Ľ. Štúra z Ilku (Chorvátsky), Salašan z Nadlaku (Rumunsko), Turianska Dolina z Turie Remety (Ukrajina), Li Tchena z Huy (Belgicko), Kolečko z Zürichu (Švajčiarsko) a FS Ľ. Štúra z Melbourne (Austrália). Súbory prezentovali živé formy slovenského kultúrneho prejavu, ktoré tradujú daleko od materinskéj krajiny.

Nás súbor sa predstavil takými rezkými tancami, ako polka, čardáš, krížová polka, odzemok a ďalšie. To a zvučný spev Belanov sa páčil publiku, ktoré našich odmenilo búrlivým potleskom. Členovia súboru mali príležitosť nazrieť aj do zákulia iných súborov, pozrieť si ich prípravu na vystúpenia, porozprávať sa s nimi o folklóre a krajinách, v ktorých žijú. Na záver sa krajskí účastníci festivalu stretli na Poľane, kde im organizátori podákovali za účasť a šírenie slovenskej kultúry vo svete. Potom si pri ľudovej hudbe mohli pobesedovať, zatancovať a zaspievať. Maškrtníci si mohli pochutnať na bryndzových haluškách.

Spoločný záber Belanov na pamiatku

guláši, klobáskach a ďalších dobrotách, no a vypíť si slovenské pivo alebo víno.

Ked' sa stretnutie skončilo, všetci nastúpili do svojich autobusov a rozložili sa opäť do šíreho sveta. Zároveň si slúbili, že sa o rok opäť stretnú. FS Spiš ďakuje organizátorom za pozvanie a SSP za zabezpečenie dopravy. (ak)

J. Majerčák preberá podakovanie a ocenenie

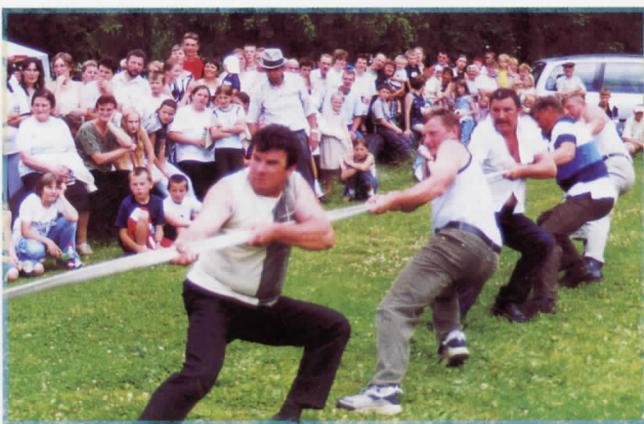

Krempachy '2004

10.-11.07 – krempašký folklórny súbor Zelený javor, Bis Country, tanecné skupiny Herc a Sigma, dychový orchester a niekoľko gazdiniek sa zúčastnili ľudovej veselice v Łopusznej, financovanej z fondu Phare. Bolo to vlastne poľsko-slovenské stretnutie medziiným v oblasti folklóru, ale aj varenia domáčich i goralských jedál. Okrem Krempašanov sa podujatia zúčastnili viaceré súbory a hudobné skupiny z Podhalia a zo Slovenska. Naše ženy zo Združenia vidieckých gazdiniek v Krempachoch navarili na podujatí rad spišských jedál a súčasne pripravili aj zaujímavý kultúrny program.

Súťaž v pílení dreva...

... a v preťahovaní lana

požiarny zbor a ďalší. Podujatie sa začalo o 13.00 hod., kedy sa v obci sformoval dlhý sprievod občanov, požiarnikov a dychovky, a ten sa za vyhľadávania rezkých pochodov pohol k amfiteátru, kde sa konala veselica. V rozsiahлом kultúrnom programe vystúpili súbory z obecného kultúrneho domu Herc a Sigma, folklórny subor Zelený javor, divadelná skupina Mravec a miestny dychový orchester. Organizátori pripravili aj rôzne súťaže, napr. v kategórii rozprávačov, súťaž v čistení (bielení) zemiakov, v česani vrkočov, rezaní a pílení dreva, preťahovaní lana a

Tancuje FS Zelený javor

Vítazi turnaja – futbalisti LKS Spiš Krempachy

pod. Popoludní športovci zorganizovali futbalový turnaj o prechodný pohár kr. Františka Tomaškoviča z USA, v ktorom zvíťazili futbalisti LKS Spiš Krempachy. Organizátori sa postarali aj o žalúdky početných divákov a zriadili poľnú kuchynu, ktorá ponúkala výborné jedlá. Navyše členky súboru Zelený javor rozdávali chutné koláče. Keďže počasie prialo, veselica trvala do neskôrnych nočných hodín. Všetci za výborne zabávali a kto chcel, mohol si aj zatancovať v rytmie hudby disco.

24.7. – prišiel do Krempách – tak ako v predošlých rokoch – cirkus Bravo. Svoj stan rozložil na kraji obce pri Tatranskej ulici. Urobil veľkú radosť najmä deťom, ktoré predsa na dedine nemajú príliš veľa atrakcií.

25.7. – miestne združenie LOK usporiadalo strelecký turnaj o pohár už zosnulého Františka Petráška, zakladateľa združenia. V streľbe z malokalibrovej pušky zvíťazil Julián Lukáš pred Kazimírom Krištofekom a Jozefom Lukášom a v streľbe z pištole František Lukáš pred Josefom Tažíkom a Juliánom Lukášom.

25.7. – krempašká dychovka sa zúčastnila ľudovej veselice v Dębne, kde ju obdivovali stovky miestnych občanov a turistov.

26.-30.7. – monzúnové leto na Spiši. Stačili 3 dni prudkého lejaku a silný vietor, ktorý lámal stromy ako zápalky, aby

Krempašania a Beláňia museli zachraňovať most medzi týmito obcami, ktorý podmyla a chcela odnieť rozvodnená Bialka. Pri záchrane mosta pracovali o.i. okolití požiarnici.

1.-8.8. – za účasti futbalistov LKS Spiš Krempachy sa v susedstve Ostrowska uskutočnil futbalový turnaj o pohár vojta novotarskej gminy. Krempašania sa dostali až do finále, v ktorom, žiaľ, prehrali s tímom Huragan Waksmund 0:2 a obsadili druhé miesto. Na treťom mieste skončil Dunajec Ostrowsko a na štvrtom Lepietnica Klikuszowa.

Text a foto: F. P.

V klube Pod hruškou na jurgovskú nôtu

Účastníci projekcie filmu

Podujatie otvára L. Molitoris

PORTRÉT SLOVÁKOV

Dňa 11. augusta 2004 sa v krakovskom klube novinárov „Pod hruškou“ uskutočnilo stretnutie venované účasti Slovákov vo Varšavskom povstani. Podujatia sa zúčastnili o. i. Generálna konzulka SR v Krakove Jana Burianová, konzul Marek Lisánsky, zástupca vojvodského úradu Mgr. Ing. Ryszard Rudolphi, poslanec snemu PR Wojciech Hausner, predsedu SSP prof. Jozef Čongva, podpredsedu SSP a šéfredaktor Života Ján Šternoga, generálny tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris a ďalší.

Pri tejto príležitosti bol premietnutý dokumentárny film *Čata Slovákov 535* v režii Krzysztofa Krzyżanowského a Beaty Klimkiewiczovej. Zároveň sa uskutočnila prezentácia knihy *Slováci* vo

Varšavskom povstani – výber prameňov, ktorú zostavili Jozef Čongva a Ján Šternoga. Po premietnutí filmu sa vyvinula debata venovaná rôznym aspektom boja Slovákov v povstani, ale aj dejinám slovenskej kolónie vo Varšave. Je to dôležitá otázka, lebo len veľmi úzky okruh ľudí vie o slovenskom povstaleckom príspevku v hlavnom meste Poľska. Celé podujatie spríjemnili členovia ľudovej kapely z Jurgova, ktorí vyskúšali a spievali spišské a slovenské piesne. Jurgočania vzbudili veľký záujem aj na ulici pred klubom novinárov, kde ich obklopovali ľudia Krakovčanov. Takéto podujatia sú potrebné, aby sme sa ako národnostná menšina dostali do povedomia širšej verejnosti. (ak)

Z dejín nášho poľnohospodárstva

SMUTNÝ KONIEC

Chcem nadviazať na príspevok z predošlého čísla, venovaný roľníckym krúžkom, ktoré zohrali významnú úlohu v rozvoji poľnohospodárstva, v tom aj na Spiši a Orave. Roľníci si ich služby veľmi pochvalovali, tým viac, že boli pomerne lacné a z roka na rok čoraz všeestranejšie. Krúžky teda vo väčšine prípadov dobre prosperovali, zväčšoval sa Fond rozvoja poľnohospodárstva, z ktorého boli financované, ako aj investičné prostriedky priamo na kontách družstiev, vďaka čomu mohli tieto hospodárske jednotky rozširovať svoj strojový park a tým aj skvalitovať svoje služby.

Až sa nechce veriť, že práve v období najväčšieho rozkvetu roľníckych krúžkov ústredné orgány dospeli k záveru, že ich činnosť treba zreformovať a presnejšie skoncentrovať do väčších organizačných celkov, vďaka čomu by sa vraj ich práca stala efektívnejšia. A tak vydali

nariadenie o vytváraní Družstiev roľníckych krúžkov. Na základe toho jednotlivé krúžky museli odovzdať svoj majetok, teda najmä strojový park, ale aj finančné prostriedky zhromaždené na svojich kontách novozaloženým Družstvám roľníckych krúžkov, na čelo ktorých boli dosadení noví riaditelia. Samozrejme, väčšina krúžkov bola proti vzniku spomínaných družstiev a preto sa snažili čo najviac oddať svoj prechod do týchto nových celkov. Avšak pod neustálymi nátlakmi museli skôr či neskôr ustúpiť a odovzdať svoj majetok. Jednou z foriem takéhoto nátlaku bolo blokovanie kont. A to bol vlastne smutný koniec roľníckych krúžkov nielen u nás, ale v celom Poľsku. Nazmar vyšla práca mnohých roľníkov a zanietencov moderného hospodárenia a pokroku na vidieku.

Jedno z takýchto Družstiev roľníckych krúžkov na území nižnolapšanskej gminy vzniklo v Nedeci. Spravovali ho až traja riaditelia, ktorí o ekonomike, poľnohospodárstve a zásadách riadenia nemali ani potuchy. Svoj majetok mu musel odovzdať aj roľnícky krúžok vo Fridmane. Boli to: 3 traktory, 3 prívesy, 1 rozhadzovač umelých hnojív, 2 pôdne frézy, 2 mlátačky M 10 aj so spaľovacími

KRÁTKO ZO SPIŠA

Pekne sa začala hubárska sezóna pre Marka Klukošovského z Novej Belej, ktorý našiel dva veľké dubáky (na snímke). Väčší mal hmotnosť 1 kg a priemer klobúka 25 cm. Spolu s nimi našiel aj celú rodinku menších dubákov. Dúfajme, že tohtoročná sezóna bude vydarená.

* * *

V Lapšanke prebieha oprava miestnej zvonice (na snímke). Vymenili v nej drevené podstrešie a nakoniec ju omietnu.

* * *

Vo Vyšných Láپšoch sa skončila renovácia interiérov kostola sv. Petra a Pavla. Omietli ho, zaviedli novú elektrickú inštaláciu, vymenili rozhlasové vedenie za modernejšie a urobili nové nátery na stenách.

* * *

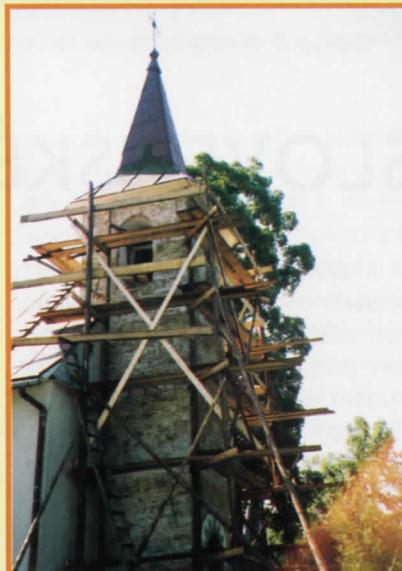
22. augusta t. r. sme mohli na Hlavnom námestí v Krakove obdivovať Jurgovčanov a počúvať spišskú hudbu, pri príležitosti tzv. Cepeliady. Vystupovali rôzne súbory, ktoré predstavovali folklór z mnohých oblastí Poľska.

* * *

Prázdniny sa sice skončili, ale nie pre všetkých. Malý Kamilko Paciga z Krempáč (na snímke) ich bude mať ešte mnoho rokov, čo mu iste závidí nejeden školák.

* * *

8. augusta 2004 horozubrická dychová hudba oslávila 70. výročie svojej činnosti. Dychovku založil Vendelín Karkoška po návrate z Francúzska, odkiaľ doniesol trúbku. V súčanosti je riaditeľom dychovky Franciszek Pawlak a kapelníkom Sta-

nisław Kowalczyk. Hrá v nej 30 hudebníkov. Prajeme im veľa úspechov.

**Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ**

motormi, 1 elektrický motor a množstvo iných menších zariadení. Navyše krúžok mal na investičnom konte vyše milión zlých, 120 tisíc zlých na bežnom úcte, ako aj ďalšie prostriedky, takže spolu odovzdal do družstva v Nedeci vyše jeden milión tristo tisíc zlých, čo v tom čase predstavovalo hodnotu 13 traktorov. Okrem toho nedecké družstvo roľníckych krúžkov dostávalo niekoľko rokov po 360 tisíc zl z Fondu rozvoja poľnohospodárstva, čo samozrejme zaťažovalo obec Fridman. V období svojej činnosti družstvo neurobilo pre Fridman takmer nič, prakticky dokázalo len zaviesť pre RK elektrickú, svetelnú a energetickú inštaláciu.

Po vzniku družstiev roľníckych krúžkov sa služby roľníkom nielenže nezlepšili, ako sa očakávalo, ale naopak – zhoršili. Keďže museli obsluhovať väčšie územie, neboli v stave poskytovať služby načas. Roľníci sa preto čoraz častejšie stážovali, že musia na ne čakať príliš dlho, čo bolo zvlášť citeľné najmä počas senokosov a žatvy, kedy je, vzhľadom na počase, každá minúta vzácná. Okrem toho družstvá roľníckych krúžkov prakticky od samého začiatku neboli pripravené vyvíjať samostatnú činnosť. Chýbali im

napr. garáže, sklady a iné miestnosti, takže sústredené stroje (z krúžkov) a iné zariadenia stáli najčastejšie pod holým nebom, čo im určite neprospelo. To všetko spôsobilo, že družstvá roľníckych krúžkov nemali šance na ďalší rozvoj a na rozhraní osemdesiatych a deväťdesiatych rokov sa začali rozpadávať. Ich majetok sa čiastočne vrátil do bývalých roľníckych krúžkov. Tak napr. v roku 1991 nedecké družstvo vrátilo roľníckemu krúžku vo Fridmane 1 starý traktor, ešte schopný chodu, 1 traktor úplne zničený, 2 prívesné vozidlá, ktoré sa hodili len do šrotu, 2 rotačné kosačky, 1 päťradlicový pluh, 1 radlo a v hotovosti 30 zl. Ostatné stroje a zariadenia, ktoré v družstvách zostali, boli rozpredané za lacné peniaze alebo jednoducho kde si záhadne zmizli. Poznám tieto otázky, keďže až do odozvu majetku do nedeckého družstva som bol účtovníkom desiatich roľníckych krúžkov. Po likvidácii družstiev už bývalé roľnícke krúžky neobnovili svoju činnosť, takže možno povedať, že výsledky práce a úsilia mnohých roľníkov o rozvoj poľnohospodárstva vyšli na vlnivoč.

JÁN BRINČKA

Biskup D. Kalata odbavuje sv. omšu v Repiskách

Zastavenia krízovej cesty

SLOVENSKÉ NÁPISY V REPISKÁCH

Slovenské nápisy po spišských obciach nie sú žiadoucou novinkou. Boli oddávna a mnohé sa zachovali podnes. Krajania prejavujú záujem o to, aby nápisy pretrvali ako svedectvo pre nasledujúce pokolenia, že v týchto obciach žijú Slováci a ako národnostná menšina majú zákonom zaručené právo aj na nápisy v materinskom jazyku. Prax však ukazuje, že s tým byvajú niekedy problémy. Práve s podobnými problémami sme sa stretnuli v Repiskách - Bryjovom Potoku.

Nový vlastný kostol bol oddávna snom mnohých Repišanov z Bryjovho Potoka, keďže museli dochádzať do kostolov v Jurgove, Čiernej Hore prípadne susedného Grocholovho Potoka. Mnohoročné úsilie postaviť vlastný kostol sa pomaly stávalo skutočnosťou. Stavba bohostánku postupovala rýchlo. Keď sa blížil deň posviacky kostola nikto netušil, že s bohostánkom môžu vzniknúť akékoľvek problémy. Na stavbu kostola vo veľkej miere prispeli najmä krajania z Bryjovho Potoka žijúci v USA.

Samozrejme stavbu celý čas podporovali miestni obyvatelia, či už finančné alebo prácou na novostavbe. Keď bol svojho času otec biskup F. Tondra v susednom Jurgove, aj on navštívil stavbu a súčasne doniesol finančné prostriedky na jej výstavbu od biskupa D. Kalatu (rodáka z Novej Belej),

ktorý chcel taktiež podporiť krajanov. A už vtedy vznikol prvý problém, slovenský biskup tak nečakane navštívil obec, čo sa niektorým nepozdávalo, aj keď otec biskup prišiel s posolstvom pokoja a pomocou. Nie všetci však tomu rozumeli.

Skutočný problém vznikol neskôr, keď jedna z donátoriek Irena Kurčaková, bývajúca v USA, chcela zvýrazniť deň posviacky, rozhodla sa darovať do kostola novú krásnu zástavu so slovenskými nápismi: Svätý Vojtech, oroduj za nás! a Ó, Mária kráľovná Tatier, ochráň nás!. Keď sa blížila posviacka kostola, uskutočnila sa schôdza farskej rady, na ktorej sa hovorilo o príprave a priebehu slávnosti. - Na schôdzi sa všetko

dohodlo, – hovorí J. Jurgovian. - Vtedy nikomu neprekážalo, že v kostole bude zástava so slovenskými nápismi, ktorú som držal doma prípravenú odniesť do kostola. Ale už na druhý deň sa názory zmenili. Bola zvolaná ďalšia schôdza, na ktorej už niektorí odporovali, že v kostole nemôže byť zástava so slovenskými nápismi. Krajan Jurgovian navrhhol kúpiť dve poľské zástavy a vtedy by boli v kostole tri. Ale ani takýto návrh nezískal uznanie. Vtedajší jurgovský farár Podhalański podotkol, že kostol je dlhý len 21 m a široký 11m, čím naznačil, že v kostole nesmí stať sa miesta pre tri zástavy, čo bolo pre niektorých účastníkov schôdze prekvapujúce. Začal sa spor, ktorý trval sedem rokov a po celý ten čas bola zástava doma u J.

Tabuľka s menami donátorov krízovej cesty

Nove oplotenie cintorína s opravovanou kaplnkou

Slovenské nápisy na náhrobných kameňoch v Repiskách

Jurgoviana. Ešte pred posviackou farár Podhalański rozhodol, že v kostole nebudú žiadne nápisy, ani poľské, ani slovenské, čo bolo pre všetkých nepochopiteľné.

Po siedmich rokoch však došlo ku kompromisu. Stránky sa dohodli, že na jednej strane zástavy zmenia nápis na poľský, čo aj urobili a 18.04.2004, na sviatok Božieho milosrdenstva, bola zástava posvätená a stojí už v kostole. Ako hovorí J. Jurgovian, je to v značnej miere zásluha nového jurgovského farára J. Marka, ktorý pomohol nájsť kompromisné riešenie. Samozrejme na zmenu nápisu musel vyjadriť súhlas syn donátorky Ireny Kurčakovej, inak by to nebolo možné. Teraz sú na zástave nápisy: Svätý Vojtech, oroduj za nás! a O, Kráľovo Tatr, módl si za nami! Trvalo až sedem rokov, kým sa splnila vôle donátorky a zástava je v kostole, aj keď so zmenami. Hovorí sa, že dary sa prijíma s radostou. Táto údlosť však svedčí o niečom inom.

Na začiatku t. r. sa Repišťania na obecnej schôdzke uzniesli, že treba urobiť nové oplotenie cintorína, prijali aj rozhodnutie že od každej dospej osoby zoberú 200 zlôtých a tri dni práce na stavbe. V obci pôsobí nová farska rada, ktorej predsedom je farár J. Marek a členmi sú: Ján Jurgovian, Eugen Mađa, Ján Kurčák a Andrej Mačičák. Toto uznesenie je čiastočne aj zásluhou rady. V súčasnosti prebie-

ha oprava kaplnky sv. Jozefa a obec kúpila aj 200 m² dlaždíc na pokrytie chodníkov pri kostole. Nedávno sa skončila stavba nového oplotenia, zhotoveného z tesaného kamene. Zväčšila sa aj plocha cintorína o 610 m², ktoré na tento účel darovali obci manželia Anna a František Dziadoňovci. V súvislosti

znie: „Pochválen Bud Pán Ježiš Kristus! Roku 1908“. V kaplnke vymenili obloky, dvere, urobili zvonku novú omietku a strechu pokryli plechom. Ako sme sa dozvedeli, kaplnka vznikla ešte v časoch rakúsko-uhorskej monarchie, keď stavali školu. Vtedy ostalo trochu materiálu, z ktorého sa rozhodli postaviť kaplnku. A vtedy vznikol aj spomínaný nápis. V minulosti sa v tejto kaplnke odbavovali pochreby a sv. omše: na jar s prosbou o dobrú úrodu a na jeseň ako podákovanie za úrodu. V súčasnosti sa tam odbavuje sv. omša za zosnulých (2. novembra).

Farská rada plánuje v budúcnosti urobiť do kostola ešte druhé obloky a otepliť podstrešie kostola. Zatiaľ sú to plány, ale veríme, že obyvatelia obce s tým nebudú dlho otálať.

V kostole sa okrem nápisu na zástave nachádza ešte ďalší slovenský nápis. Je to tabuľka s menami donátorov krízovej cesty, ktorými sú manželia Mária a Sebastian Kurčakovci, rodáci z Repíšk žijúci v USA. Ďalšie slovenské nápisy nájdeme na náhrobných kameňoch na miestnom cintoríne.

Dúfajme, že spor o slovenčinu v Repiškách – Bryjovom Potoku sa definitívne skončil. Ved všade inde, aj v strede Poľska, by slovenský nápis považovali za niečo nobilitujúce. A tak by malo byť všade.

**Text a foto:
AGÁTA KLUKOSOVSKÁ**

Zástava so slovenským nápisom

s opravou oplotenia sa rozhodli obnoviť hned aj priestory kaplnky sv. Jozefa na cintoríne. Ján Jurgovian získal viacerých sponzorov, ktorí ponúkli spolu 5300 zlôtých. Jedným z nich je aj náš Spolok, ktorému záleží na obnove slovenského nápisu na kaplnke, ktorý

Závraty z mysu Canaveral

(Chlapčenský príbeh)

1

- Musím zastat', Ada.
- Čo ti je?
- Zahmlilo sa mi pred očami.
- Ručička tachometra na aute z požičovne ukazovala 85 mil'.
- Tu nemôžeme stáť.
- Vede' hej...
- Ako ti je?

Neodpovedal, držal sa volantu. Musíme najst' exit na diaľnicu domov. Na slávnú a prepcháť US-1. Vedie pri pobreží.

Bolo niečo po štvrtej popoludní. Stihli prehliadku. Muž vi-del v spätnom zrkadle obrovskú kocku VAB, montážnu halu raketoplánov. *Vehicle Assamble Building* je najväčšia budova na svete, skriekal nosový hlas v mikrofóne.

Najväčšia budova sveta. V tejto krajine je všetko najväčšie na svete, dočerta.

Zrazu sa mu roztancovala cesta pred očami. Celé auto sa prudko naklonilo a mal dojem, že vypadne zo sedadla. Ada sedela pokojne. To značí, že neprevracia sa auto, ale jeho poondiaty mozog, či čo to má v hlave. Panebože, Čo sa to so mnou deje? Naozaj by som mal zastať. Vede' sa zabijeme.

Nuž a čože. Videl pred sebou černošku, ktorá im vo Fort Lauderdale na letisku v požičovni Hertz vystavovala doklady. Počul jej málo zrozumiteľné výkriky o životnej poistke. Všetko sa dá, ak máme kreditnú kartu.

Tak, teraz sa to zastavilo. Auto ide znova rovno. Akoby sa nič nebolo stalo. Muž počuje tichý šum klimatizácie.

- Už mi je lepšie.

Ada si vydýchla, natiahla si nohy a začala driemáť. Ako vždy a všade. To muža dožralo. Cesta ubiehala fádnou nížinou Floridy, len tam kde si vzadu poletovali bociany, volavky a pelikány z propagovanej rezervácie na myse Canaveral.

Mám za sebou najúžasnejší deň svojho života, premýšľal muž za volantom. Dnes osemnásťeho januára, pár rokov pred začiatkom milénia, som uvidel, o čom sa mi mohlo iba snívať. VÍTAJTE V KENNEDYHO KOZMICKOM STREDISKU. Rovina ako stôl, len vzadu sú pahorky s odpaľovacími rampami. Pred nami pavilón so vstupenkami.

A tam hned vľavo. Preboha, ja sa zbláznim, roztríklo sa mu srdce. *Rocket Garden*. Je to vôbec možné? Ozajstné rakety, otrieskané kozmickými úlomkami, spálené, zoškvarené, špinavé, stojia tam ako les gotických veží.

Ada sa s námahou vliekla za ním. Boleli ju podošvy.

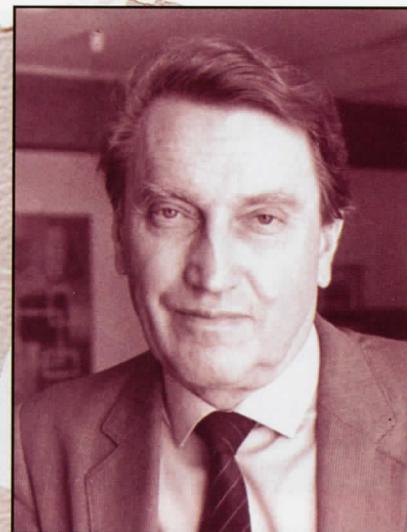
- Kam pôjdeme najprv? - pýtala sa nezáčastnene.

Muž nevedel. Nič nevedel. Strkal si do vrecka košeľe prospekty, plániky s logom *Kennedy Space Center - Spaceport USA* so siluetou raketoplánu a tackal sa. Všetko, všetko ostatné mi môže byť teraz ukradnuté. Len dýchať, mať oči otvorené, všetko si zaznamenať. Dočerta, ešte aj videokamera. Ada sa mocuje s fotoaparátom.

- Toto nie. - vykrikoval. - Možno toto. Vôbec nevieme, čo nás čaká... - poskakoval v horúčke muž. Ada sa na neho skúmavo dívala.

No, len zízaj. Potom sa zahanbil. Vede' to nie je pre baby. Čo o tom všetko vedia ženy? Na Vianoce roku 1942 si vypýtal od tety Vilmy knihu z Joergesovho kníhkupectva na korze. Pamäta si ju ako dnes. Tmavá obálka so štíhlou cigarou, v pozadí Mesiac. *O.W. Gail: Raketou na Mesiac*. Až minule sa dočítal, že ten Gail bol priateľom nemeckého konštruktéra rakiet Obertha. Ale čo o tom baby vedia?

Praktická Ada navrhla, aby si najprv kúpili lístky na okružnú jazdu.

- Všetko zmeškáme. A upokoj sa. Kúpili si Červenú trasu, trpezzivo stáli v rade za zábradlím pred výhliadkovým autobusom. Zažite simulované pristátie Apolla 11 na Mesiaci... Na vlastné oči sa presvedčte o tryskách najväčszej rakety sveta Saturn V Ukážeme vám masívny tahač Crawler, ktorý väži 6 miliónov funтов a vezie raketoplán na odpaľovaciu rampu ... Nezabudnuteľná výhliadka z plošiny pre médiá na odpaľovacie rampy číslo 39A a 39B, odkiaľ špecialisti NASA a novinári sledujú štart rakiet k Mesiacu...

Zostupovali a vystupovali z autobusu. Strkal ruku do jednej z piatich trysiek Saturnu V.

- Tu ma odfot', preboha. Rýchlo! Raketa z Mesiaca bezvládne ležala pred nimi, chodil pozdĺž, chcel ju neustále hladkať, ale kov bol rozhorúčený a Saturn V položený na zemi nemal konca.

- Prosím t'a, kde si zase? Vieš čo som prežila?

Nuž áno, stratit' sa tak na platinách kozmického prístavu nie je švanda.

- No, Bože, zmeškal som náš autobus, odviezol som sa iným. Nehnevaj sa!

Výhliadkové autobusy štartujú každých pätnásť minút. Ako tu zostať pokojným? Ada sa ho držala na pozorovateľni za ruku. Manžel sa nesmie stratit'.

- Milí ľudkonia, - prihováral sa im familiárne sprievodca, - tam vidíte raketoplán pripravený na štart. O dva dni. Ak ostanete na Flóride do nedele, zažijete ten rachot!

Ibaže teraz muž s Adou sedel v aute z požičovne a modlil sa, aby

ho mrákoty ešte raz neprepadli. Domov majú ešte temer dvesto milí. Dočerta aj s ich mŕtami, koľko je to kilometrov?

Znie to ako vymyslené, ale je to pravda. Zatmilo sa mu pred očami. Pri nepovolenej rýchlosťi 80 milí. Chvíľu nevidel celkom nič. Potom zmúril očami. Ako by mal pred siennicou plastikový závoj. Má zakričať, že nevidí? Pokúšal sa zatvoriť oči, pohýbať nimi, potom znova pootvoriť, aby sa mu vrátil zrak. Aby videl ostro. Ľavou rukou pustil volant a siahol si na čelo. Hádam mám na nose okuliare? Mal ich na nose. Ako to, že nevidím? Pomaly zložil nohu z plynového pedála. Nechcel Adu vyplasť. Boli na akejsi bočnej ceste a napodiv, aut temer nebolo. Alebo ich nevidel?

Musím zastať. Ale kde? Nebolo tu nijaké odstavné parkovisko. A zastať v Amerike len tak hocikde značí o chvíľu začúť za sébou húkanie a z mohutného poliacajného auta vyskáču mohutní chlapci s mohutnými koltami a mohutnými obuškami, ovešaní mohutnými hompáľajúcimi sa odznakmi. „Ruky nechajte na volante! Nevystupujte z voza! Predložte doklady!“

Nie nie, to by nezvládol. Sústredene hľadel pred seba, pravou rukou si nasmeroval prúd vzduchu do tváre. A hľa, Boh je vševeládny a milosrdný. Krajina pred ním sa rozjasnila a získala na ostrosti. Boh pokrútil hľadáčikom jeho očí a znova videl. Flóchol očami po prístrojovej doske. Aha, znova ho to chce rozkývať. Ibaže nemôže sa chytiť operadla, ale musí zvierat volant. Ada nič nebadá. Možno aj potichučky chrapká. Včera sa veľa nevyspal, hoci hotel Wynfield Inn v Orlande, do ktorého ich navigovala pekná kočka z informačnej kancelárie na okraji mesta, sa ukázal na svoju miernu cenu ako výborné miesto pre život. Na jednu noc. Klimatizácia priveľmi hučala.

Znova sa pokúsil zastaviť hojdavý pohyb prístrojovej dosky. Dočerta, kto mi to uverí, že pred pol hodinou som ešte liezol cez môstik do ozajstného raketoplánu? Chlapci, kamaráti, Paňo, počuješ ma? Striedavo sme si kupovali zošitové vydania Troskovho *Zápasu s nebem*, predal som svoju

zbierku známok Slovenského štátu, Grossdeutsches Reich a Nezavisnej državy Hrvatska za kompletné zošity *Smrtonoša*, o lete na Mesiac a na Mars s čiernobielymi ilustráciami pána Jiřího Wowka. A ja som, Palinko, pred chvíľou sedel v cockpitite raketoplánu Discovery. Pred sebou tri veľké obrazovky zo zelenkastými údajmi z počítača, napravo zo dva číselníky, potom batérie páčiek a spínačov, vedľ to ani nie je také hrozné, ako sa zdá. Naučili by sme sa to, na staré kolená, čo povieš?

- Podľa, prosím t'a, chcel si vidieť ešte Pomník astronautom.

Bolo tam málo ľudí. Mŕtvi sú vždy nezaujímaví. Obrovská zaklená krychla

odrážajúca slnko od Atlantiku. Prvé mená a potom veľa prázdnego miesta. Je tu meno aj tej pani učiteľky, na ktorú hľadeli deti z jej triedy, ako sa tu kdesi rozprskla vo výšinách na märne kusy s nosnou raketou. Absolútne smrt'. Nemôže byť príkladnejšieho pekelného žiaru ako tu nad Kennedyho mysom. A zahanbene si spomenul, ako mudrc zo Slepäcej polievky pre dušu oznamoval čitateľom, aké mal šťastie, že ho nevybrali do tohto raketoplánu. Len si to kupujte, milí čitatelia.

Pod obrovským lesklým štvorcicom pomníka nebolo nič. Ani ľudí, ani zvedavcov, ani fotografujúcich. Len rozpačito navezený piesok.

Potom vošli ešte na predstavnenie IMAX. Upachtení zjedli dákú pizzu a narýchlo si kúpili v nákupnom centre tričká s logom NASA. A tú videokazetu o lete nad Zemou, v európskej norme. Pre istotu.

- Podľme k východu, - stisla mu ruku Ada. - Máme pred sebou ešte dlhú cestu. Nerada by som išla v noci.

- Ani ja. Veď vieš, oni vôlebce netlmia reflektory, - povedal rozrušený. Potom si strčil hlavu do siluetu astronauta a Ada ho so smiehom odfotografovala.

Až keď autom zabočili na cestu smerom na juh po prvý raz sa mu zakrútila hlava, spomenul si na iného muža so závratmi.

2

Bolo to po vojne. Požiadal matku, ktorá žila od rozvodu v Prahe, aby mu zistila adresu J. M. Trosku. Baby (okrem jeho mŕtvej matky), samozrejme, nemusia vedieť, kto bol J. M. Troska. V dejinách literatúry z čias totality sa dá zistit, že J. M. Troska bol treťoradý český spisovateľ, ktorý sa považoval za „českého Vernea“ a keďže jeho dieľo nemá literárne hodnoty, za socializmu sa nevydáva.

Sivý, najsivejší činžiak v Prahe 14. Sivé, najsivejšie schodište v činžiaku bez výtahu. Muž (vtedy gymnazista, sextán) s matkou vystupujú, stláčajú chodbové svietielka, kym dôjdu k dverám *Jan Matzal*.

Vo dverách zošúverená česká pani, telefonicky sa ohlásili.

- Ach, to ste vy zo Slovenska? Vítajte! Jan tam bol s prvým peším plukom v devätnástom. Miluje vás všetkých.

Pre matku káva, pre gymnaziu žltá krachelka. A potom baby pochopili. Nechali ich samých. (Utiahli sa azda do kuchyne).

Muž v okuliaroch s okrúhlym kovovým rámom mal rozcukané vlasy ako kapitán Nemo a mal jeho oči. Pichľavé, prenikavé. Gymnaziu sa chvel. To je J. M. Troska. On. V potupnom dvojizbovom byte žije chorý človek, trasú sa mu ruky, hľava sa mu chveje ako na drôtenej strunke. Rozpráva dlho, veľmi dlho, už všetko dopili, aj krachelku, aj šípkový čaj. Nad háčkovaný obrus na stole sa nakláňa *Jan Matzal*, úradník plzenskej Škodovky, nakočie účtovník v továrnii na elektrické izolátory.

- Ja cítim, vidím všetko, - vyrážal zo seba. Bolo to vari rok po Vítaznom Februári 1948, mohol mať vtedy päťdesiatšesť rokov, ale celý sa triasol. Neoholený, vráskavou rukou búchal do stola. Nakláňal sa ku gymnaziu, až ten zacítil známy pach dobrej burzózie, ktorú vtedy všetci mali nenávidieť. Pach naftálínu a predvojnového mydla Elida.

- Nebojte sa ma, mladý muž, - naklonil sa k nemu a ovanul ho zápac starého otca. - Môžem ti tykat?

Študent zo Slovenska prikývol...

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

NÁRODNÉ PARKY NA SLOVENSKU

Slovensko je súčasťou malé krajiny, ale zato má mnoho prírodných krás, ktoré sa postupne stali súčasťou národných parkov. Na území Slovenskej republiky sa nachádza deväť národných parkov (NP) a štrnásť chránených krajinných oblastí (CHKO). K národným parkom patria: Malá Fatra, Muránska Planina, Nízke Tatry, Poloniny, Slovenský raj, Slovenský Kras, Veľká Fatra, Pieninský národný park a Tatranský národný park. Rozlohou o niečo menšie, ale tiež veľmi zaujímavé sú chránené krajinné oblasti, ku ktorým patria: Biele Karpaty, Cerová vrchovina, Dunajské luhy, Horná Orava, Kysuce, Latorica, Malé Karpaty, Ponitrie, Poľana, Strážovské vrchy, Vihorlat, Východné Karpaty, Záhorie a Štavnické vrchy. Dnes sa pokúsime aspoň stručne priblížiť slovenské národné parky.

Tatranský národný park

má rozlohu 509,65 km², a je povedomý hámada každému z našich krajanov, veď mnohí tu pracovali a niektorí pracujú dodnes. Pohorie Vysoké Tatry sa rozprestiera v severnej časti Slovenska na hranici s Poľskom. Roku 1948 bolo vyhlásené za prvý národný

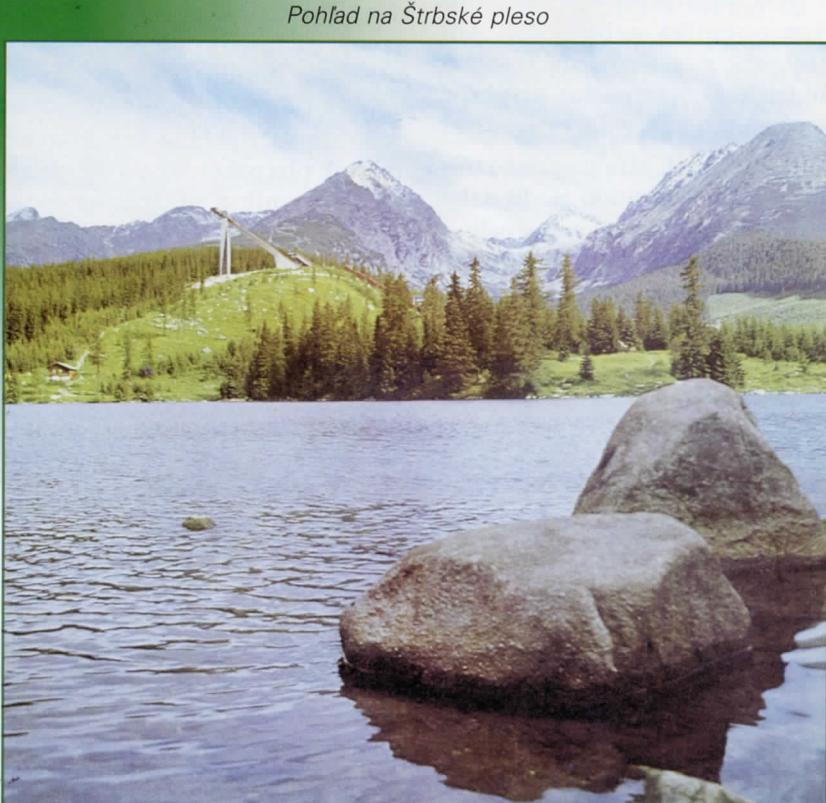
park na Slovensku (TANAP) a roku 1993 ho UNESCO spolu s poľskou časťou Tatier vyhlásilo za „Biosférickú rezerváciu Tatry“. Vysoké Tatry sú najvyšším horstvom Karpatského oblúka, ku ktorému patria Belianské a Západné Tatry. V strede Tatier sa nachádza najvyšší vrchol Slovenska Gerlachovský štít /2655m/, v západnej časti dominuje Kriváň /2494/ a vo východnej Lomnický štít /2632/. Práve v Tatrach nachádzame obdivuhodné prírodne javy s množstvom strmých stráni, kamenných morí, skalných štítov, krištáľovo čistých plies a hlubokých dolín. V parku je približne 120 jazier s celkovou plochou viac ako 3 km². Najvyššie položené je Modré pleso vo výške 2157 m. Najväčšiu plochu /20,80 ha/ a hĺbku /53,20 m/ má Hincovo pleso. Najznámejším vodopádom je so svojou výškou 80 m Kmetov vodopád a vodopád Skok. Stretávame sa tu so zaujímavým jasom – zafarbeným snehom a ľadom. Je to spôsobené niektorými druhmi mikroorganizmov, machov a lišajníkov. Vyskytuje sa tu približne 1300 druhov rastlín, 900 druhov rias a 1200 druhov lišajníkov a machov. Sú to zriedkavé druhy, nezriedka endemické, napr.: mak alpínsky tatranský, turica jednokvetá, klinček ľadovcový, kurička rozchodníková, iskerník okrúholistý, nevádzovka nízka, skalienka ležata, palina skalná, sitina gaštanová a ďalšie. Z fauny k významným druhom patrí kamzík vrchovský, svišť vrchovský, medved' hnedý, rys ostrovid, orol skalný, vlk obyčajný, žiabronôžka severská, muška Twinnia tatrensis a pod.

Pieninský národný park

sa rozprestiera na severe Slovenska na území dvoch štátov, Slovenska a Poľska. Za národný park bol vyhlásený v roku 1967 a má rozlohu 2125 hektárov. Park zaberá časti geomorfologických celkov Pieniny a Spišská Magura, budované jurskými vápencami a slieňovcami, pieskovcami a ilovcami magurského a centrálnokarpatského flyšu. Pozornosť upútava najkrajší skalný útvar Tri koruny. Cez park preteká dravá horská rieka Dunajec, ktorá ponúka skvelé možnosti na kajakové plavby a plavby na drevených pltiach. Deväť kilometrová cesta vedie z Červeného Kláštora prielomom Dunajca do prístavu v Lesnici. Zo zriedkavých druhov flóry tu rastie endemický králik Zawadského pravý, klinček včasný, horčičník pieninský, čermel' Herbichov, bodliak sivý, mliečník tuhý, ľubovník rozprestretý atď. Faunu reprezentuje endemická kobylka vrchovská, jašterica živorodá, červenák karmínový, orol krikľavý, bocian čierny, piskor horský, plch hôrny, vydra riečna. Turistickým centrom Pienin je obec Červený Kláštor, pomenovaná podľa názvu starobylého kláštora, ktorý bol od 11. st. strieľavo obývaný benediktínnimi, kartuziánmi a kamadulmi. V tomto kláštore pôsobil prírodovedec mnich Cypríán, autor najstaršieho herbára na Slovensku.

Nízke Tatry

Tretím známym parkom je pohorie Nízke Tatry, ktoré sa tiahne v dĺžke 80 km smerom zo západu na východ medzi malebnými údoliami Váhu a Hrona. Za národný park (NAPANT)

Pohľad na Štrbské pleso

Plavba Donajcom v Pieninách

na ploche 81 095 ha boli vyhlásené v roku 1978. Delí sa na dve časti: kompaktejšiu východnú – Kráľovo hoľských Tatier a západnú – Ďumbierských Tatier. Pohorie je prevažne granitodné kryštalinikum s metamorfitmi. Hlavný hrebeň presahuje výšku 2000 m. Najvyššie vrcholy: Ďumbier (2043 m), Chopok (2024 m), Dereš (2004 m), Chabanec (1955 m) a Kráľová hoľa (1948 m). NAPANT je rozlohou najväčším chráneným územím Slovenska. Má horský členitý reliéf s krasovými javmi, hoľami, tichými dolinami, čistými potokmi, bohatou a pestrou faunou a flórou. Na území parku sa nachádza najväčší jaskynný komplex jaskyň na Slovensku – Demänovské kvapľové jaskyne (D. ľadová jaskyňa, j. Slobody, Mieru, Pustá, Okno a pod.), rozložené v 9 úrovniach nad sebou. Je tu pozoruhodný pripast'ový jaskynný systém, napr. j. Starý hrad s hlbokou 424 m, Ohnište s pripast'ou hlbokou 125 m a 15 m vysokým ľadovcovým kužeľom na dne. Na území tohto národného parku pramenia rieky Hron, Váh, Hornád, ktoré patria k najväčším riekam na Slovensku. Z minerálnych vôd je najznámejšia Korytnica a termálne pramene v Liptovskom Jane. Podstatnú časť územia tvoria lesy so severnými chladomilnými druhmi živočíchov, napr.: medved' hnedy, orol skalný, rys ostrovid, hlucháň obyčajný, vlk obyčajný, tetrov obyčajný, bežec snežný, bežec Delomerus tetricus. K chráneným rastlinám patrí: lomikameň

drsný machovitý, škarda sibírska, telekia ozdobná, večernica slovenská, lyžičník tatranský, linnéovka severná, lipnica žulová, prvosienka najmenšia, kuklica plazivá atď.

Najznámejšimi turistickými strediskami sú Tále, Mýto pod Ďumbierom, Vyšná a Nižná Boca, Donovaly, Liptovská Teplička, Telgárt, Liptovský Mikuláš, Podbrezová a Brezno.

Slovenský raj

sa rozprestiera v severovýchodnej časti Slovenského Rudohoria. Za národný park s rozlohou 19 763 ha a

Dostali sme z Fridmana pekný pozdrav od najmladších odoberateľov Života – Rafala a Marty Pavlikovcov, pravnukov nášho majšieho dopisovateľa Jána Brinčku, ktorí k pozdravu pripojili aj básničku.

**Spišiak som a Spišiak budem,
čierne čižmy nosiť budem,
čierne čižmy od čižmára,
nech sa teší moja mama.
Nech sa teší i babička,
ba aj moja prababička,
nech sa tešia vospolok,
by sme mali chleba dostatok**

**Som Spišiačka z Fridmana,
volajú ma Marta malá,
bo tak chcela moja mama**

ochranným pásmom 13 011 ha bol vyhlásený v roku 1988.

Pôvodne bola celá oblasť národného parku veľkým plošným celkom, ktorý postupne toku riek Hornád, Hnilec a potokov Veľký Sokol, Suchá Belá a Biely potok rozkrájali na niekoľko väčších a menších plošín, plné prírodných krás a porastené ihličnatými a listnatými lesmi. Medzi typické fenomény krajiny patria náhorné planiny, hlboké kaňony, rokliny, vodopády, povrchové krasové javy a atraktívne podzemné priestory s kvapľovou a ľadovou výzdobou. Najvyšším bodom tohto národného parku je Predná hoľa (1545 m. n. m.). Najznámejšími roklinami sú Suchá Belá, Piecky, Sokol a Kysel' s početnými vodopádmi. Zvyškami pôvodne plochého reliéfu sú náhorné planiny Glac, Geravy, Pelc a Skala. Na plošinách sa nachádzajú mnohé krasové javy – závrtky, škrapy, podzemné jaskyne a diery. Je tu takmer 200 jaskyň a pripastí, z ktorých je sprístupnená len Dobinská ľadová jaskyňa. K zaujímavým geomorfologickým javom patrí aj 11 km dlhá prielomová dolina Hornádu. Vyskytujú sa tam chránené endemické rastliny, ako napr.: astra alpínska, plesnivec alpínsky, poniklinec slovenský, žltohlav najvyšší, kosatec bezlistý, klinček včasný, medvedica lekárska, horec jarný, žltohlav európsky, poniklec slovenský a ďalšie. Bohatstvo fauny zastupuje medved' hnedy, rys ostrovid, piskor malý, orol krikľavý, sokol myšiar, bocian čierny, výr skalný, krkavec čierny a asi 1950 druhov motýľov.

Sprac.: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

**a s ňou aj môj tatíčko.
Všetci ma tu radi majú,
za roľníka ma vydajú,
budem dobrá gazdiná,
ako celá rodina.**

Americkí Slováci v belianskej knižnici

MEDZI SVOJIMI

V nedeľu 7. augusta t. r. sa v belianskej zbrojnici uskutočnilo stretnutie skupiny Američanov s obyvateľmi obce. Ako v predchádzajúcich rokoch aj tentoraz sa najskôr konalo stretnutie v belianskej knižnici, kde sa besedovalo o obci a časopise Život, ktorý si po-prezerali a niektorí aj odniesli so sebou. Stalo sa tiež peknou tradičiou, že pre nich vystupuje súbor Spiš. Tentokrát sa návštěvníkom predstavili aj mladší členovia súboru, čo sa hostom veľmi páčilo a odmenili našu mládež za to vrelým potleskom. Väčšina amerických Slovákov hľadá počas týchto pobytov svojich príbuzných. Hoci sú to často dosť vzdialení príbuzní, chceli by s nimi nadviazať kontakt. Na otázku, prečo pricestovali a čo ich k tomu viedlo, vždy hovoria, že chcú aspoň raz vidieť, ako vyzerá domovina ich predkov, ktorú poznajú

Súbor Spiš vystupuje pred krajanmi z Ameriky

z rozprávania starých rodičov. Cítia blízky vzťah k Spišu a Spišiakom, ved aj oni pochádzajú odtiaľ. Stretnutie sa skončilo ľudovou veselicou. (ak)

ZÁPLAVY NA SPIŠI

Koniec júla a začiatok augusta vôbec nepripomína teplé, slnečné leto. Celé dni pršalo a keď sa už voda nezmestila v korytách riek, začali sa povodne a záplavy, najmä na juhu Poľska. Neobišli ani Spiš, kde sa mnohé potôčiky zmenili na dravé rieky, ktoré ohrozovali ľudské obydlia. Väčšie škody spôsobil dážď v Čiernej Hore, kde rieka Bialka zaplavila rómske sídlisko i základnú školu, z ktorej požiarinci museli odčerpávať vodu. Dažde zničili aj veľa polných ciest, nezriedka opravených na jar, napr. v Repiskách. Vo Fridmane voda zaplavila miestne táborisko, kým v Krempachoch tiekla cez obec ako dravá rieka a dostala sa aj do pivníc. Podob-

ne bolo v Novej Belej. Spodnej vody bolo toľko, že sa dostávala do pivníc. Požiarinci a obyvateľia obce pri prelome Bialky viazali stromy, aby jez zahatali cestu do obce. Voda podmyla aj most na rieke medzi Novou Belou a Krempachmi. Ako hovoria ľudia, škody sú dosť veľké a všetky zábrany urobené po predchádzajúcej povodni zobraza voda. (ak)

CHCETE SI DOPISOVAŤ?

Zasielam Vám zo Slovenska srdcéný pozdrav. Mám 53 rokov a veľmi rada by som si dopisovala s krajanmi.

Moja adresa:
Zlata Salomonová
Popradská 6
081 06 PREŠOV
Slovensko
e-mail: akto@orangemail.sk

SVIATOK BRUSNÍC

V nedeľu 8. augusta sa v Oravskom etnografickom múzeu v Hornej Zubrici konalo zaujímavé kultúrno-spoločenské podujatie - Sviatok brusníc. Organizátori i účinkujúci sa snažili pripomenúť divákom a turistom dávne oravské kulinárské tradície, zbieranie brusníc a iných lesných plodín, ako aj výrobky, ktoré Oravci pripravujú z brusníc.

Ked nadíde leto, miestni obyvatelia masovo putujú do babohorských lesov a okolia na maliny, jahody, brusnice, borievky, hríby, ba aj liečivé bylinky a iné lesné plody, aby z nich pripravili chutné potraviny, plné vitamínov a iných živín. Tak napr. z brusníc robili marmeládu alebo kompot, varili ovocnú polievku, pridávali ich do koláčov a iných záuskov, do halušiek, rezancov a pod. Niektorí brusnice aj sušili a v zime varili z nich čaj, prípadne jedli ako cukríky. Keďsi, keď nepoznali dnešné medódy zavárania ovocia a vzduchotesné poháre, uskladňovali brusnice - zavarené s nevelkým množstvom cukru - v hlinených hrncoch uložených v chladných pivniciach a uzavretých tesne papierom a plátenou prikrývkou. Vydržali dlho. A keď sa občas na vrchu vytvorila vrstvička

plesne, stačilo ju sňať, takže ostatné ovocie sa hodilo na jedenie. Takéto brusnice výborne chutili s chlebom, pampúškmi alebo buchtami. V programe nechýbala ani degustácia koláčov a iných múčnikov s brusnicami, ktoré na podujatie venovala cukráreň a pekáreň Polański z Hornej Zubrice.

Počas podujatia sa uskutočnilo niekoľko súťaží, medziiným v príprave brusnicových kríkov a v zbieraní brusníc (s rôznymi prekážkami). Samozrejme vyhral ten, čo nazbieral naviac brusníc. Popri nich sa konali aj cezpoľné preteky a súťaž v pretahovaní lana. Odmenou pre víťazov bol súdok piva. Doplnením programu sviatku brusníc boli zaujímavé ukážky rôznych prác na dedine. Diváci mohli vidieť napr. tradičné spracúvanie ľanu a tkanie behúňov na krosnách, háčkovanie obrúskov a iných ozdob, výrobu tradičnej keramiky bud kvetov z krepového papiera. Mohli tiež pozorovať prácu koňa na gápli, kováčske obrábane železa a dokonca nazrieť do včelína a vidieť, ako včely zapĺňajú plasty medom.

Samozrejme sviatok brusníc sa nemohol zaobísť bez falkóru, ktorý tuná prezentovali viaceré súbory. Boli medzi nimi aj naše Kumoratky z Podvlnka a Malej Lipnice a s nimi súbory Skalniok, Južyna, kapela Javor a ďalšie. Pre najmladších vystupovala skupina Ujo Chipča a priatelia, takže sa všetci, dospelí a deti, výborne zabávali.

Sviatok brusníc bol príležitosťou aj k prezentácii Babohorského národného parku, ktorý v tomto roku oslavuje polstoročie svojej existencie a 70. výročia hornozubrckej dychovky, ktorá na scéne predvedla krátky koncert. No a na záver sa pre tých najvytrvalejších konala ľudová veselica, ktorá vraj trvala do bieleho rána.

BOŽENA PRILINSKÁ

SLOVÁK – POLIAK

Pod takýmto heslom sa v Lesnici na Slovensku a v Szczawnici v Poľsku uskutočnilo slovensko-poľské fórum mladých výtvarníkov, ktorí stvárňovali pieninskú prírodu. Práce mladých umelcov boli vystavované

najprv v Lesnici na Slovensku a od nedávna v Szczawnici vo vile Marta. Výstave predchádzal cyklus stretnutí mladých z majstrami umenia, na ktorých o technike maliarstva prednášali Eliza Malinowska, Anna Madeja a nás krajan František Kolkovič, umelci zo Spolku priateľov krásneho umenia. Medzi vystavovanými prácam sú akvarely, maľby na skle a pod. Výstava má názov Poľsko-slovenské pohraničie očami mladých umelcov a je finančovaná zo zdrojov Európskej únie. (ak)

NAPÍSALI NÁM

Vážení priatelia,
prihováram sa Vám ako nový šéfredaktor tradičného slovenského mesačníka pre deti Zornička. Náš časopis začal vychádzať roku 1846 v Martine a od septembra 2004 začneme jeho 67. Ročník.

Zornička sa orientuje na žiakov 1. stupňa základných škôl, teda vo veku 6 – 12 rokov. Prináša pôvodnú poéziu i prózu, publicistiku pre deti, popularizačno-náučné články o technike, prírode, o Slovensku i zahraničí. Nechýba zábava – hľavolamy, krížovky, vymalovávanky, vystrihovacie hračky. Súčasťou je i rubrika Múzeum, tvorená z obrázkov a textov samotných detí.

Radi by sme informovali aj o živote slovenských detí v zahraničí. Preto si Vás dovolujem poprosiť o kontakt na niekoho z krajanov vo Vašom okolí, kto by mohol pravidelnejšie spolupracovať s naším najstarším slovenským časopisom ako dopisovateľ. Prirodzene, že som vďačný za akékoľvek tipy, rady, nápady a námyty, týkajúce sa Zorničky (naša adresa: Časopis Zornička, Pražská 11, 811 04 Bratislava, Slovensko).

S vďakou a želaním všetkého najlepšieho

**Miloslav Ščepka
šéfredaktor**

DNI ZAHRANIČNÝCH SLOVÁKOV

Od 1. do 11. júla sa na Slovensku konali XI. dni zahraničných Slovákov, na ktoré boli pozvaní

Slováci z celého sveta. Prišli o. i. také folklórne súbory a ľudové kapely ako napr. FS Nádeje z Paríža, FS Spolku Ludovíta Štúra z Lavertunu pri Melbourne, ľudová hudba Svrčkovci z Maďarska a ďalší. Vyступovali vo viacerých mestách: Bratislave, Nitre, Topoľčanoch, Zlatých Moravciach a všade, kam prišli, stretli sa s priazňou a obdivom. Prinesli so sebou kúsok slovenskej kultúry, ktorú horlivо opatrúj vo svojich domovoch. Predviedli slovenské ľudové tanče a spevy z rôznych regiónov Slovenska. V Bratislave sa stretli pri základnom kameni Pamätníka slovenského vystavolectva v Sade Janka Kráľa, kde sa iste zamysleli nad osudem slovenských vystavovalcov, svojím osudem.

Našu krajanskú komunitu reprezentoval Mirko Kvasnovský z Nedeca. Predstavil sa krásnymi slovenskými a spišskými melódiami a spevom, za čo ho publikum odmeňovalo vrelým potleskom. Z Mirka vyrastá znamenitý muzikant a spevák, na ktorého môžu byť Nedecania hrdí. (ak)

POŽIARNICKÉ PRETEKY V JABLONKE

Na športovom štadióne v Jablonke sa 4. júla t.r. konali gminné športovo-požiarnické preteky, ktorých sa zúčastnilo sedem dobrovoľných požiarnych zborov a päť mládežníckych požiarnických skupín z tejto gminy. Preteky sa skladali z dvoch súťaží: štafeta 7 x 50 m cez prekážky a bojové cvičenia. O poradí jednotlivých družstiev rozhoľovala porota, v ktorej boli požiariči zo štátneho profesionálneho zboru v Novom Targu.

Prvá súťaž v štafetách bola veľmi vyrovnaná. Vyhrali ju Jablončania tesne pred požiaričkami z Hornej Zubrice, Oravky a Dolnej Zubrice. Druhá súťaž bola zložitejšia. Družstvá mali za úlohu pripraviť striekačky do chodu, pospájať hadice do dvoch líní a napokon silným prúdom vody zrazit terč a 4 tyče, navyše v čo najlepšom čase. Aj v tejto súťaži vyhrali Jablončania pred družstvami z Hornej Zubrice a Chyžného. Po zrátaní bodov z oboch súťaží sa celkovým víťazom

stali požiarnici z Jablonky, pred družtvami z Hornej Zubrice a Chyžného. Za nimi skončili požiarnici z Oravky, Dolnej Zubrice, Podvlka a Malej Lipnice.

Celkom peknú úroveň prezentovali mládežnícke družstvá, medzi ktorými si prvenstvo s veľkým náskokom vybojovali Jablončania, pred družtvami Malej Lipnice, Hornej Zubrice a Dolnej Zubrice. Ukázali, že sú dobre zaskolení a už onedlho môžu byť nástupcami starších požiarnikov vo svojich obciach.

BOŽENA PRILINSKÁ

POPULÁRNY MINIFUTBALOVÝ TURNAJ

Telovýchovná jednota Dunajec Spišská Stará Ves zorganizovala už 28. ročník minifutbalového turnaja. Do bojov o celkové prvenstvo sa okrem

domácich mužstiev zapojili aj celky z Červeného Kláštora, Matiašovce, Spišských Hrušov, Osturne, Kežmarku, Popradu, Prešova a Sromowiec Wyżnych z Poľska.

Vítaz turnaja – popradsko-spišskostaroveské mužstvo Gréci – bol známy až po náročnom osemhodinovom futbalovom maratóne, hranom v horúcom letnom počasí. Ďalšie miesta v konkurencii 20 osemčlenných mužstiev obsadili celky Zenit Kežmarok, Malí veľkí muži Spišská Stará Ves a P.O. Car Prešov.

Tradičným oživením bola aj tentoraz účasť mužstva Nahim Com-

Záber z otvorenia turnaja

paný Sp. Stará Ves (vekový prie-mer 44 rokov), ktoré absolvovalo všetky doterajšie ročníky, pričom si už viackrát zmeralo sily s mužstvami, v ktorých hrajú ich dospelí synovia. Vítaz turnaja, ktorý je najpopulárnejším športovým podujatím v Zamagurí, získal putovný Pohár primátora Spišskej Staré Vsi. (MD)

Odišli od nás

Dňa 23. júna 2004 zomrela v Kacvíne vo veku 96 rokov krajanka

ANNA MICHALAKOVÁ

Zosnulá bola najstaršou občiankou Kacvína, dlhoročnou členkou Spolku a kedysi aj čitateľkou Života. Odišla od nás dobrá krajanka, starostliva manželka, matka, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme hlbokú sústrast'.

MS SSP v Kacvíne

* * *

Dňa 25. júna 2004 zomrel vo Falštíne vo veku 87 rokov kraján

JOZEF HORNIČAK

Zosnulý bol dlhoročným členom SSP a čitateľom Života. Odišiel od nás dobrý krajan, starostlívý manžel, otec dedo a pradeo. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast'.

MS SSP vo Falštíne

Dňa 15. júla 2004 zomrela v Novej Belej vo veku 80 rokov krajanka

HELENA BEDNARČÍKOVÁ

Zosnulá bola dlhoročnou členkou nášho Spolku a čitateľkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, starostlívá manželka, matka, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme úprimnú sústrast'.

* * *

Dňa 6. augusta 2004 zomrel vo Vyderníku na Slovensku vo veku 81 rokov kraján

JÁN KLUKOŠOVSKÝ

Zosnulý pochádzal z Novej Belej a v šestdesiatych rokoch odišiel na Slovensko, kde sa usadil vo Vyderníku a založil tam rodinu. Patril k dlhoročným čitateľom časopisu Život. Odišiel od nás dobrý človek, starostlívý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast'.

MS SSP v Novej Belej

Dňa 20. júla 2004 zomrel v Jablonke vo veku 80 rokov kraján

KAROL ZBOREK

Zosnulý patril medzi prvých členov nášho Spolku v Jablonke a bol dlhoročným čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlívý manžel, otec, dedo a pradeo. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast'.

MS SSP v Jablonke

* * *

Dňa 29. júla 2004 zomrela v Jurgove vo veku 82 rokov krajanka

MÁRIA ŠOLTÝSOVÁ

Zosnulá bola členkou Spolku od vzniku MS SSP v Jurgove, ako aj dlhoročnou čitateľkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, starostlívá manželka, matka babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast'.

MS SSP v Jurgove

Z KALENDÁRA NA SEPTEMBER

Záhradkári

Už sa začína hlásiť jeseň, preto treba pomaly končiť zber bud' sejbu alebo výsadbu zeleniny na zimovanie. Koncom mesiaca a niekedy aj skôr prichádzajú prvé mráziky, ktoré zavŕšia zber väčšiny zeleniny. Pri krátkych mrázikoch môžeme chrániť rastliny fóliou, vďaka čomu v teplej jeseni môžu ešte istý časť rásť.

Koreňová zelenina a hlúboviny, ktoré sú odolnejšie, mráziky nepoškodia, preto môžu rásť dalej. V septembri už začíname pripravovať pôdu na budúcu úrodu o.i. hnojením a sejbu niektorých rastlín. Na prezimovanie môžeme vysievat napr. špenát, šalát, petržlen, mrkvu, cesnak a pod. Vysiate rastliny by počas jesennej vegetácie mali vytvoriť ok. 4-6 listov. Potom ich iba prerieďime, aby sa na jar mohli dobre vyvinúť a v prípade sucha zalievame, ba aj prihnojujeme. Voľné záhony treba pohnúť a zrýlovať bud' zaoráť. Z pôdy odstraňujeme všetky organické zvyšky (lístie, pýr a inú burinu), ktoré môžeme využiť na výrobu kompostu. Zároveň pripravujeme priestry na uskladnenie zeleniny a dezinfikujeme debničky na jej ukladanie.

Ovocinári

Začiatok mesiaca je ešte vhodný na presvetlenie kôstkovín. Odstraňujeme najmä suché a poškodené konáre. Teď sa tiež odporúča plytké rýlovanie pôdy pod stromami, lebo poranené korene sa ešte dobre hoja a vyženú nové korenky, čím sa zmladzuje kořenová sústava. Hlbšie sa rýluje len raz za 3-5 rokov, kedy pôdu aj hnojíme maštaňom hnojom bud' kompostom. V tomto mesiaci oberáme jesenné kultivary jabĺk a hrušiek. Ich Oberanie môžeme odložiť aj na začiatok októbra, samozrejme ak ešte nie je príliš chladno. Zimné odrody by sa nemalo oberať predčasne, ani príliš neskoro, lebo po uložení pomerne skoro mûčnatejú. Zimné jablká je najlepšie ukladať do chladných miestností bud' pivníc, ktoré predtým vybielime a vyzdizifikujeme.

Chovatelia

V tomto období treba už nosniciam umele predlžovať svetelný deň, aby neklesá znáška. V horách už bývajú chladné noci, preto na chovných pre-

storoch treba nasadiť zasklené obloky a plné dvere. Keď sliepkы začali pŕchnut' v auguste, pŕchnu aj v septembri, preto ich treba vhodne dokrmovať, aby rýchlo obnovili perie a pokračovali v znáške. Kto nepodškbal husi a kačice, môže to urobiť ešte na začiatku semtembra. Po podškbaní treba ich aspoň týždeň chrániť pred prípadným prechladnutím a vhodne dokrmovať krmivami s väčším obsahom dusíkatých látok a tukov. Hoci ovce sa v septembri ešte pasú, skúsení chovatelia ich dokrmujú jadrovými krmivami (ovsený šrot, ražné otruby), ktoré dobre pôsobia na vyvolanie a priebeh ruje a zlepšujú podmienky pre dobrú oplodnenosť. Ešte pred rujou by chovateľ mal ovce a jarky pretriediť a výčleniť tie, ktoré si ponechá na plemenitbu.

Včelári

Včelstvá sa už pripravujú na végetačný pokoj. Zriedkavé kvety na

pooraných poliach poskytujú len málo peľu. Aj včely sú už menej aktívne. V prvej polovici mesiaca sa v úľoch liahne značné množstvo cenných mlaďašiek z buniek, ktoré matka nakládala v auguste. Matka však obmedzuje množstvo vajíčok, pretože včely ju slabšie kŕmia. Včelstvo si pripravuje zimné zásoby tak, že cukrový roztok, ktorý sme im podali, staršie včely spracúvajú, zahustujú a ukladajú do prázdnych buniek, z ktorých sa vyliahol augustový plod. V tomto mesiaci nie je intenzívne plodovanie ani žiaduce, lebo augustové včely by sa zbytočne vyčerpali pri výchove plodu, včelstvo by sa ochudobňovalo o peľové zásoby, ktoré bude potrebovať na jar a napokon včely vyliahnuté v septembri sú aj tak krátkoveké, lebo majú v tele len málo bielkovinových zásob. Vela z nich uhynie ešte do zimy, a v najlepšom prípade sa nedožijú jari. Preto je také dôležité urobiť načas jesennú prehliadku včelstiev, no a najmä doplniť chýbajúce zimné zásoby cukrovým roztokom v množstve 1,5 až 1,75 kg na každý plást. (jš)

ZBIERAME BYLINY

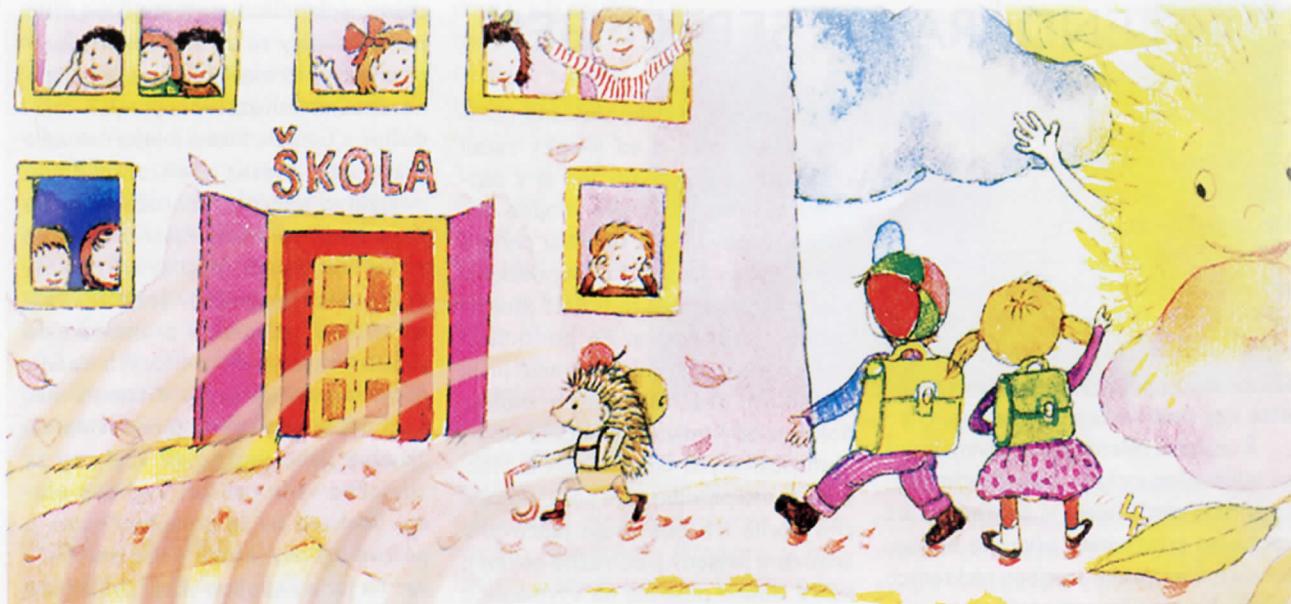
Našou ďalšou rastlinou, majúcou aj liečivé účinky, je **puškvorec** (lat. *Acorus calamus L.*, pol. tatarak), rastúci na trvale zaplavenej pôdach, pri brehoch vód a riek, v močiaroch a iných vlhkých stanovištiach, kde vytvára celé zárásty. Má hrubý článkovaný koreň, z ktorého vyrastajú dlhé (50-100 cm) mečovité listy a stonky a na nich šúľky žltých kvetov. Na liečebné účely sa zbiera koreň najlepšie dvoj- až trojročných rastlín, ktorý po očistení, odrezaní korenkov a vypláchnutí vodou sušíme v mestnostiach umelým teplom do 35°C. Koreň obsahuje najmä silice (azarón), glikozidickú horčinu akorín, triesloviny, vitamín C, cukry, veľa škrobu, akoretin, cholín, slizovaté látky, saponín a neurín.

Puškvorec má široké liečebné uplatnenie. Používa sa napr. ako uspokojujúci, ba aj uspávajúci prostriedok, pôsobí proti nechutenstvu a podporuje chuť do jedla, odstraňuje žalúdočné kŕče, napätie a strach, pôsobí proti akútnej i chronickej depresii, vysokému krvnému tlaku, astme, epilepsii, hnačkám a horúčkam, pomáha pri zvýšenej kyslosti žalúdočných štiav a pri zápale žalúdka, pri kolikách a meteorizme. Má dokonca krvotvorný a

močopudný účinok. Zvonka sa z práškovaného puškvorce používa zápar na kloktanie pri zápaloch hrbla a d'asien a ako kožu dráždiaci prostriedok slúži do kúpeľov a na obklady. Denná dávka: ako maceračný odvar (čaj), pripravený z 5 g koreňa, sa pije dvakrát denne. Ako prášok sa užíva 3-krát denne po jednej lyžičke pred jedlom.

Puškvorec sa používa aj vo vetrinárstve ako prísada do krmiva a v potravinárskom priemysle, najmä v cukrárstve a likérnictve. (jš)

**VILMA ŠIMKOVÁ
VOLAJÚ ŤA HODINY**

Vstávaj, Betka! Pomaličky
treba ti íšť do školičky!
Volajú t'a hodiny
aj raňajky v kuchyni.

**PAVOL ŠTEFÁNIK
SEPTEMBROVÉ
ČVIRIKANIE**

Vrabce správu plnú taju
čimčarara čvirkajú:
-Kto nechce byť maličký,
hopsa na dvor školičky!
Tam sa zletí toľko detí,
že ich bude ako smetí
na kreslenie, na hranie,

na veselé spievanie,
kedy sa im práve zachce.
To už čvirkajú vrabce.

**DANA BUKOVČANOVÁ
ČO ROBÍ SEPTEMBER**

September, mesiac zlatistý
nanáša farby na listy.
Vybral si žltú, červenú.
Stromom dá novú halenu.
Nuž víťaj, milý september,
úrodu z polí, záhad ber!

**JARMILA SLOVÁKOVÁ
KAŽDÉMU DÁ ŠANCU**

Škola, škola, škola,
čo by sme si počali,

keby sme ju nemali.
Rozum, srdce,
všetky zmysly,
oddaj vedomostiam.
Naučí t'a,
na čo si len zmyslíš.
Nie po známky sem chodíme,
iné je tu tajomstvo:
Vedomosti, kamaráti,
dobré vzťahy,
to je školské vŕazstvo!
To bohatstvo
hlboké má korene,
zlý človek ho nezoberie,
hrdza, moľ ho nezožerie.
Škola, škola, škola,
vôbec nestárne,
ved' v nej žije toľko detí,
ako nikde inde nie.

KRISTÁ BENDOVÁ KOZA NA PREDAJ

Ked' prišla jeseň, rozhodol sa strýko Jakub, že predá kozu. V zime by s ňou aj tak bola len oštara.

- Zatelefonujem Kramárovi do druhej dediny, že mu predáme našu Miku, - povedal strýko žene a odišiel na poštu telefonovať. A pretože pošta bola hned' v susedstve a pretože sa koza pásla pri plote, počula od razu, ako strýko kričí:

- Haló, halooó, Kramár, počuješ ma? To som ja!... Áno, ja som to! Môžem ti predať kozu! Potom bolo ticho a strýko znova zakričal:

- Nie kožu, kozu ti predám!

Mica zastrihalo ušami. Jasné, že reč je o nej! Strýko zakričal do slúchadla:

- Nie Rózu, ale kozu ti predám... haló... rozumel si, Kramár? Kozu!

Mica blysla okom, potriašla bradou.

- Nie kosu, - kričal strýko. - Kosa by sa aj mne zišla! Ale koza, Kramár, koza! Počkaj budem ti slabikovať! K - ako kanón, O - ako osol, Z - ako zuby, A - ako archanžel... rozumel si, Kramár?... Áno, áno! Kozu na predaj!... Čo? Že si už kúpil? No tak teda do videnia, nič sa nedá robit!

Strýko kozu nepredal. Ale Mica sa od toho dňa každému predstavovala:

- Volám sa Kanón - Osol - Zuby - Archanžel!

MILÍ MLADÍ ČITATELIA!

Redakcia Život za spoluúčasti základných škôl a gymnázií na Spiši a Orave vypisuje pre vás novú

VÝTVARNÚ SÚŤAŽ ŽIVOT '2004

pod názvom

MOJE OBĽÚBENÉ ZVIERATKO

S témou si veľmi ľahko poradíte, ved' u každého z vás sú doma nejaké domáce zvieratá. A keby neboli, určite ste videli množstvo zvierat v zoologickej záhrade. Možno napokon snívate o nejakom exotickom zvierati, ktoré by ste chceli chovať. Možnosti je veľa, preto ani pomocné námety neuvädzame. Stačí chvíľku porozmýšľať a môžete sa pustiť do práce.

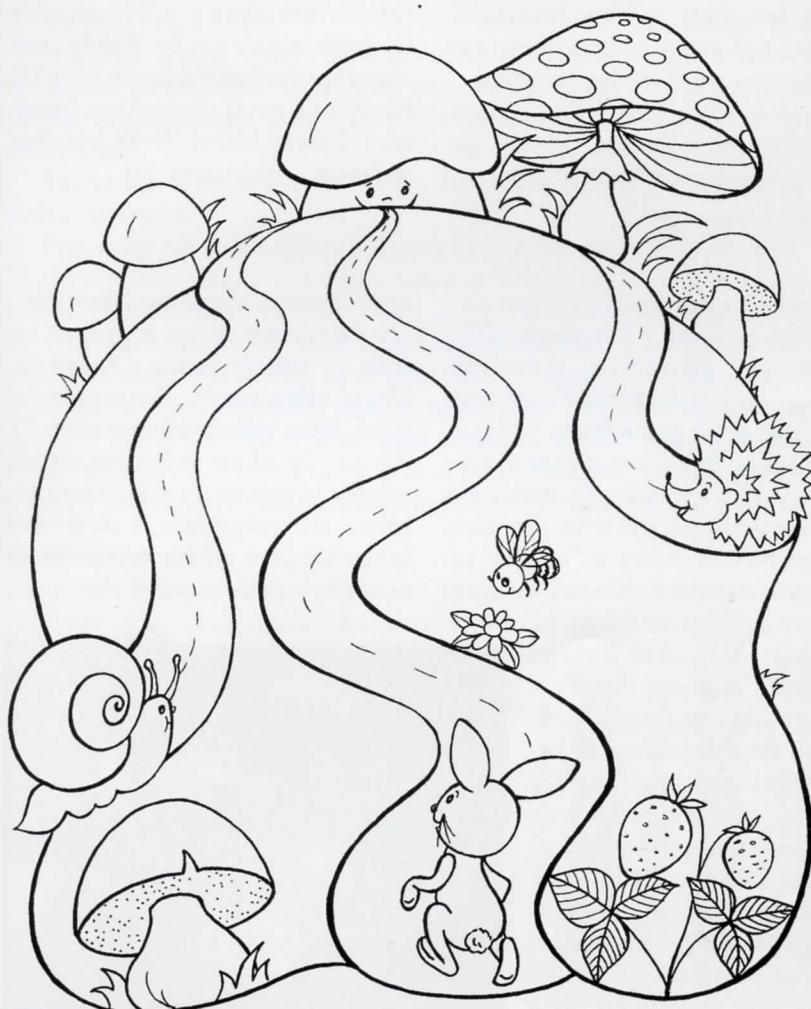
Súťaže sa môžu zúčastniť všetci žiaci základných škôl a gymnázií, ak nám pošú aspoň jednu prácu na uvedenú tému. Pri práci môžete používať ľubovoľnú techniku – farbičky, pastelky, ceruzky, textil, drevo, krepopvý papier a pod.

Každá práca musí obsahovať nasledujúce údaje: názov (titul), meno a priezvisko, vek, triedu, školu a presnú adresu autora.

Svoje práce posielajte na adresu redakcie (Redakcia Život, ul. sv. Filipa 7/7, 31-150 Kraków) najneskôr do **20. decembra 2004**.

Najlepšie práce získajú hodnotné ceny a budú uverejnene v Živote.

Srdečne pozývame!

ČO JE TO?

Teplo hreje celý deň,
Vyčaruje tmavý tieň.
Večer zájde za hory,
Hviezdam bránu otvorí.
Čo je to?
(oknls)

Na nočnej oblohe
s hviezdičkami žiari.
Nenájdeš mu meno
V žiadnom kalendári.
Čo je to?
(caiseM)

VESELO SO ŽIVOTOM

Stoja dva kozmonauti na mesiaci a pozerajú raz na seba, raz na raketu. A jeden z nich hovorí:

- No, na mňa nepozeraj, ja som nezabuchol dvere.

* * *

- Ktoré zvieratá máš najradšej?

- Svoje poštové holuby.

Zbožňujú ma. Ráno ich predám
A večer sa ku mne vrátia.

* * *

- Miško, ty nepočuješ, že t'a volám?

- Nehnevaj sa, otecko,
ale prvý raz som t'a počul, ked' si ma volal
tretí raz.

* * *

- Čo myslíš, chudne sa od plávania?

- Neviem, ale pochybujem,
spomeň si na veľrybu.

MAĽUJTE S NAMI

Milé deti, slimák, zajko a jež sa pretekajú, ktorý príde prvý k hríbu. Vašou úlohou je ich pretekárské cestičky (krátká bude zelená, dlhšia hnedá a najdlhšia žltá) obkresliť po prerušovaných čiarach, vyfarbiť obrázok a poslat' nám do redakcie. Z posledných prác sme odmenili: Moniku Margosiakovú z Pod-sarnia a Evelinu Majerčákovú z Novej Belej.

Práve, keď píšeme tieto riadky, sa začali XXVIII. olympijské hry v Aténach, preto sa k nim vrátim v budúcom čísle. Zatiaľ predstavíme vynikajúceho amerického cyklistu Lancea Armstronga, ktorý šestkrát za sebou vyhral najslávnejšie cyklistické preteky na svete Tour de France.

V tomto roku začína tieto preteky v ožduši podozrení a dokonca obvinení. Veľké svetové noviny a známi redaktori ho obviňovali, že svoje úspechy vďačí nedovoleným metódam. Nikto mu však nikdy nič nedokázal. Po pretekoch však väčšina komentátorov konštatovala, že Lance Armstrong si ako nikto iný plne zaslúžil na tento "úspech 21. storočia". Poznamenajme, že tohtoročným víťazstvom zlepšil výsledky štyroch iných cyklistických majstrov – Jacquesa Anquetila, Eddyho Merckxa, Bernarda Hinaulta a Miguela Induraina, ktorí päťnásobne vyhrali Tour de France. Dopisovateľ Washington Post dokonca prirovnával jeho úspech k takým veľkolepým športovým výsledkom, akým bolo devätnásobné víťazstvo tenistky Martiny Navrátilovej vo Wimbledone, 49 víťazstiev za radom pätiara Rockyho Marciana

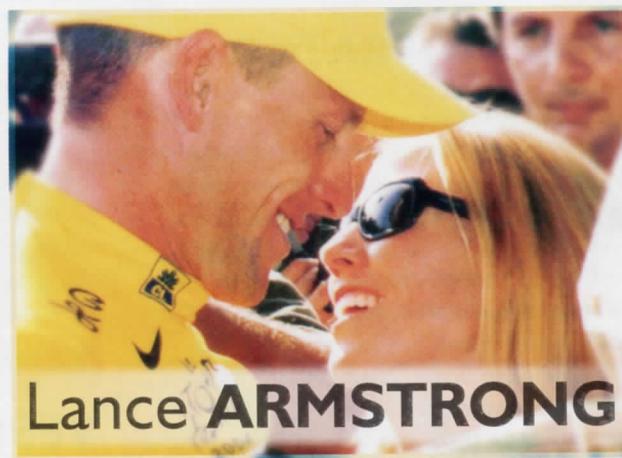
na profesionálnom ringu alebo 122 víťazstiev za sebou Edwina Mosesa v behu na 400 m.

Až sa nechce veriť, ale v tohtoročnom Tour de France zvíťazil L. Armstrong najpresvedčivejšie, než doteraz. Tentokrát nedával súperom darčeky, ako v predošlých rokoch. Vyhral päť etáp a len raz, v La Mon-

novíne. V cieli každej z etáp prijímal gratulácie od novej životnej družky – známej speváčky Sheryl Crowovej. Totiž s manželkou, s ktorou mal tri deti, sa vlni rozvedol. V Paríži, kde sa končia tieto preteky, sa stretol medziňám so snámy americkými hercami Willom Smithom a Robinom Williamsom, ktorí každoročne prichádzajú do hlavného mesta Francúzska slávit' jeho víťazstvo. A už šestkrát im to vyšlo.

L. Armstrong sa priateľ s terajším americkým prezidentom Georgeom W. Bushom, ktorý ho veľmi obdivuje. Možno práve vďaka Armstrongovi si obľúbil bicykel, najmä odkedy mu zranenie kolena nedovoľuje pestovať jogging. Jeho obdivovateľom je aj ďalší slávny človek, bývalý kultúrista a filmový herec, dnes politik, guvernér Kalifornie Arnold Schwarzenegger.

Dnes si všetci kladú otázku, či sa L. Armstrong o rok opäť pokúsi vyhrat' Tour de France? Po siedmy raz! Ved' po šiestich víťazstvách, šiestich rokoch odriekania a mimoriadne tvrdého tréningu by každý mal všetkého dosť. Ale líder skupiny US Postal a od novej sezóny tímu Discovery Channel hovorí: Prečo nie? Tour de France je moja láska. (jš)

Hviezdy

HIVES

Je to zaujímavá švédska hudobná skupina, ktorú niektorí nazývajú dinosaúrmi rocka azda len preto, že hrajú, dalo by sa povedať, energetického rocka v štýle 60. rokov. Hoci na svetovej hudobnej scéne je skupina od nedávna, existuje už dosť dlho, vznikla totiž v roku 1993. Trvalo im však až 7 rokov, kým sa stala natoľko známa, že mohla v r. 2001 dať 250 koncertov na svojom svetovom turné od Tokia po Glasgov. Od nudy malého mestečka Fagersta vo Švédsku ju uvoľnil Randy Fitzsimmons, ktorý mladým hudobníkom navrhol založiť rockovú skupinu, pomenovanú práve Hives. Sami sa naučili hrať a dlho zdokonalovali svoje schopnosti, až konečne v roku 1997 vydali prvú, debutovú platňu *Barely Legal*. Už vtedy upozornili na seba ostrým gitarovým

gie v Pyrenejach, dovolil vyhrať Talianovi Ivanovi Basso. Na ostatných horských etapách, v mestečkách Plateau de Beille, Villard-de-Lans, L'Alpe d'Huez a La Grand-Bornand vyhral ako len chcel. No a v časovkách, ktoré boli príslovečnou bodkou nad i, doslova zničil všetkých súperov.

Dnes tohto 31-ročného cyklistu, narodeného v Texase, neustále obklopuje množstvo ľudí z prvých strán

znením, extravagantným vystupovaním na scéne a šokujúcimi bielo-čiernymi gitarami v gýčovitom krčmovom štýle. Prelom v ich tvorbe znamenala druhá platňa *Veni, vidi, Vicious* (1999), ktorá si získala veľkú popularitu. Ich neskoršie vystúpenie v nemeckej televízii si všimol slávny Alan McGee, ktorý im navrhol nahrávku najlepších skladieb na jednej platni a – zaskočil anglické publikum, ktoré už oddávna nemalo možnosť vidieť tak neobvyklú skupinu ako Hives. Poznamenajme, že pesničky *Hate To Say I Told You So* a *Main Offender* zo spomínamej platne sa čoskoro stali svetovými hitmi. Po tomto úspechu sa skupina vydala na trojmesačné turné po Spojených štátoch zavŕšené podpisáním zmlu-

vy so znáomou výrobňou platní Polydor. Po návrate domov sa skupina zavrela vo svojom štúdiu a začala nahrávať ďalšiu platňu *Thyrannosaurus Hives*, ktorá vyšla prednedávnom, 20. júla t.r. Obsahuje veľmi rôznorodé skladby, vychádzajúce sice z rocka 60. rokov, ale rytmickejšie, v punkovom tempe. Už prvé týždne naznačujú, že sa platňa rýchlo rozpredá. (jš)

OBRÚSOK S HLAĐKOVANOU VÝŠIVKOU

Veľkosť: 65 x 44 cm

Materiál: svetlokrémová perlička – k rozmeru obrúsa pridáme po dlhších stranách 4 cm na zahnutie, perlôvka, farby: svetlohnedá, škoricová, svetla červenohnedá, tmavohnedá.

Techniky: hladkovanie, krivinka, hviezdičky, krovička, mešterka.

Pracovný postup: Najskôr vyšijeme vo vzdialosti 37 cm od seba pásy s výšivkou. Stredné hviezdičky vyšijeme hladkováním, ich osi krížikmi, - na konci každej osi vyšijeme tmavohnedé hviezdičky, ktorých stehy rovnomerne stiahneme tak, aby sa vo vnútri utvoril prázdny kruh. Okolo motívu vyšijeme štvorce nasledovne: strany dvoch vnútorných štvorcov sú vyšité 2 radmi krížikov a troch štvorcov nad nimi 3 radmi krovičky. Po bokoch krajných štvorcových motívov vyšijeme 1 rad krivinkou,

po bokoch stredného štvorca po 1 rade krovičkou. Cik-cakové motívy medzi štvorcami vyšijeme hladkováním. Po dĺžke celého pásu vyšijeme z oboch strán 1 rad krievinkou. Po vyšíti výšivky zapracujeme okraje. 2 cm po dĺžke zažehlíme dovnútra, potom rovnako zažehlíme ešte 2 cm. Vznikne dvojitá záložka. Záložku prišijeme z rubovej strany drobnými stehmi niťou vytiahnutou z vyšívacej látky. Pozdĺž záložky vytiahneme niť a touto niťou vyšijeme na líc rad mešterky. Rad mešterky vyšijeme aj na kratších koncoch vo vzdialosti 3 cm od výšivky, mešterka ide aj cez záložku. Po vyšíti mešterky vystrapkáme vonkajšie 3 cm a strapce zarovnáme ostrými nožničkami. Hotový obrúšok vyperieme a naškrobíme. Vyžehlíme naparovacou žehličkou z rubovej strany na mäkkej podložke. Strapce rozčešeme hrebeňom. (Podľa: Ručné práce č. 2/2003)

Detail výšivky

Zuzka varí

ČO NA OBED?

ZEMIAKOVÉ JATERNIČKY. 500 g varených zemiakov, 200 g údeného bôčika alebo pečeného mäsa, 60 g masla, 4 žltky, 1 vajce, soľ, muškát, majorán, mast' na vyprážanie, múka, strúhanka.

Varené zemiaky spolu s mäsom zomelieme na mlynčeku. Maslo vymiešame, pridáme žltky a postupne zamiešame do zemiokovo-mäsovej hmoty. Cesto musí byť tuhé, v prípade potreby pridáme trošku múky. Cesto osolíme, okoreníme a dáme na chladné miesto odležať. Potom pomúčenými rukami formujeme malé jaterničky, ktoré obalíme vo vajci a strúhanke a vyprážime do zlatohneďa. Podávame s čerstvým šalátom.

TELACÍ STEAK. 600 g teľacieho mäsa zo stehna, 15 g hladkej múky, 30 g oleja, 40 g masla, vývar z kostí, soľ. Na obloženie: 100 g šunky, 4 vajcia, zelený hrášok, pažítka.

Z očisteného a odblaneného teľacieho stehna odrezeme 4 rezne (steaky), ktoré mierne naklepeme, okraje narežeme, trocha osolíme a zláhka obalíme múkou. Spociatku ich opekáme v horúcjom oleji, potom pridáme polovicu masla, chvíľu podusíme, trocha podlejeme vývarom a udusíme do mäkkia. Hotové steaky vyberieme, uložíme na misu, precedíme na ne šťavu zjemnenú surovým maslom, obložíme volskými okami, šunkou, zeleným hráškom a ozdobíme pažítkou. Podávame so zemiakmi.

HUBOVÁ SMOTANOVÁ POLIEVKA. 150 g hrívov alebo iných húb, 3 dl kyslej smotany, 1 vajce, 40 g hladkej múky, soľ, rasca, 4 lyžice ci-trónovej šťavy alebo lyžica octu.

V studenej kyslej smotane rozbaulkujeme vajce, múku a soľ. Potom do nej za stáleho miešania nalejeme vriacu vodu s trochou rasce, v ktorej sme povařili očistené hríby pokrájané na plátky, a polievku ešte trochu povaríme. Pred podávaním okyslíme ci-trónovou šťavou alebo octom. Podávame s chlebom alebo so zemiakmi.

ŠALÁTY

VÝŽIVNÝ KAPUSTOVÝ ŠALÁT. 250 g kyslej kapusty, 3 mrkvky, 2 jablká, zeler, 150 g tvarohu, menšia ci-

buľa, citrónová šťava, soľ, cukor, 2 dl smotany.

Do kyslej kapusty nastrúhame mrkvu, zeler, jablká a dobre premiešame. Tvaroh rozotremo so smotanou, ochutíme citrónovou šťavou, pridáme jemne posekanú cibuľu, osolíme a podľa chuti prisladíme. Pripravený tvaroh zmiešame s kapustou a zeleninou a necháme odležať.

NÁTIERKY

ŠUNKOVÁ NÁTIERKA. 200 g šunky, 100 g masla, cibuľa, sardelová pasta, citrónová šťava, mleté čierne korenie, vajce a hlávkový šalát.

Šunku dvakrát zomelieme spolu s cibuľou, pridáme maslo vymiešané do peny, podľa chuti sardelovú pastu, ci-trónovú šťavu a mleté čierne korenie. Všetko dobre premiešame, nátierku urovnáme na misu, obložíme uva-reným vajcom, hlávkovým šalátom alebo zelenou petržlenovou vňatou a koliesskami rožka opráženými na masle.

MÚČNIKY

PLNENÉ KOŠÍČKY. 210 g hladkej múky, 110 g masla, 2 žltky, ci-trónová kôra, vanilka alebo vanilínový cukor, 30 g práškového cukru, šľahačka, džem buď pomaranče, čerešne alebo hrozno a pod.

Do preosiatej múky rozsekáme maslo, pridáme trocha potľenej vanilky alebo vanilínový cukor, postrúhanú ci-trónovú kôru, žltky a rýchlo vypracujeme vláčne cesto, ktoré dáme na pol hodiny do chladna. Potom ho rozdelíme na rovnaké kúsky, povtláčame do plechových formičiek a upečeme v mierne vyhriatej rúre do ružova. Vychladnuté košíčky vyklopíme a úplne vychladnuté naplníme málo osladenou šľahačkou a ozdobíme džemom alebo čerstvým ovocím (dobre očistenými mesiačikmi pomaranča, peknými zrelými čerešňami alebo višňami, sladkými bobuľami hroznou), prípadne kúskami ovocného želé.

MLADÝM GAZDINÁM

- Tuk nebude striekat', ked' na panvicu nasypeme štipku soli.

- Rajčiakový pretlak v otvorenom pohári nesplesnivie, ked' ho na pol hodiny namočíme v slanej vode.

- Nôž ľahšie nabrúsime, ked' ho na pol hodiny namočíme v slanej vode.

- Sviečky horia jasnejším plameňom, ked' okolo knôtu nasypeme trošku soli. (jš)

Weterynarz

CHOROBY KOŃCZYN KRÓW

Choroby kończyn u bydła nie mają tak wielkiego znaczenia jak u koni, tym niemniej odbijają się na ogólnym stanie zdrowia i na mleczności krów. Objawem choroby kończyn jest zawsze kulawizna. Aby dokładnie ustalić przyczynę kulawizny, należy obejrzeć całą nogę zwierzęcia. Po podniesieniu jej ogląda się racice. W tym celu należy je oczyścić szmatą lub szczotką z błota i navorzu, sprawdzić, czy w podeszwie nie tkwi żaden ostry przedmiot, oraz czy nie ma skaleczeń i odgnieień. Ranę należy obmyć ciepłą, czystą wodą i posmarować jodyną. Jeżeli skaleczona jest duża powierzchnia, należy owinać racice czystym płótnem i na to kawałkiem worka. Przyczyną kulawizny może być także nadmierne wyrośnięcie rogu kopytowego. Racice są wtedy znacznie dłuższe od normalnych i zwierzę chodzi z trudem. Róg kopytowy nadmierne wyrasta wskutek braku ruchu, a więc najczęściej w zimie. Nadmiernie wyrośnięty róg należy obciąć. W tym celu kulejące zwierzę doprowadza się do kowala (jeśli taki jest we wsi), lub lepiej do lecznicy. Po obcięciu rogu zwierzę w krótkim czasie przestaje kuleć. Czasem następuje przerwanie więzadła w szparze międzyracicznej. Zwierzę wtedy silnie utyka. Przy oglądaniu racic widać w szparze strupy i sączącą się krew, przy czym dotykanie sprawia zwierzęciu ból. W takim wypadku trzeba całą racicę, a szczególnie szparę międzyraciczną, dobrze wymyć czystą wodą i opłukać roztworem nadmanganianu potasu lub wodą utlenioną. Po przemyciu owiniąć racicę czystą szmatą i workiem i wezwać lekarza.

Zapalenie stawów – spotyka się często u bydła. Przyczyny schorzeń stawów są różne. Często przywiązuje się krowom na pastwisku drąg między nogi, a ten obijając się uszkadza stawy. Czasem obicia są tak silne, że w okolicy stawu nadgarstkowego mogą wystąpić obrzęki. Podobne skutki może spowodować bicie kijem po nogach lub rzucanie w nie kamieniami. Jeżeli w oborze jest kilka krów i wszystkie spuszczają się z łańcucha jednocześnie, łatwo może któraś przepychając się uderzyć o futrynę drzwi i uszko-

Prawnik

CO MOŻNA W UNII?

dzić sobie staw biodrowy. Przy skakaniu przez rowy, ogrodzenia, przy złym stąpieniu na wybojach może również nastąpić uszkodzenie stawu i jego zapalenie. Zapalenie stawów zdarza się również po przebyciu niektórych chorób zaraźliwych, jak brucelzoza i pryszczycę, po porodzie, przy reumatycznie. Zapalenie stawów również powoduje kulawiznę. Przy omacywaniu chorego stawu stwierdza się ciepły i bolesny obrzęk. Na tak obrzękłe stawy należy zrobić okład ściągający. Kawałek czystego płótna zwilża się płynem z rozpuszczonego w ciepłej wodzie np. Altacetu, lub wodą zmieszaną pół na pół ze słabym 3-procentowym octem, i przykłada na obrzękłe miejsce owijając jeszcze drugą szmatką, aby okład nie spadł. Taki okład spełnia swoje zadanie tylko wtedy, gdy jest wilgotny. Dlatego też mniej więcej co godzinę trzeba go zwilżać tym samym płynem. Jeżeli obrzęk występuje w miejscu, w którym trudno jest przyłożyć okład, następuje się go gliną rozrobioną na rzadkie ciasto wodą zmieszana pół na pół z 3-procentowym octem. Okład z gliny trzeba polewać co jakiś czas rocieńczonym octem, żeby glina nie zaschła. Jeżeli krowa po 2-3 dniach nadal kuleje, należy wezwać lekarza.

Zwichnięcie i złamanie. Mogą one powstać u bydła przy przeskakiwaniu przez przeszkodę (ogrodzenie, rów), po potarciu przez jadący pojazd, wskutek poślizgnięcia się lub przerwocenia. Zwichnięta kończyna jest lekko zgięta w chorym stawie i obrzękła. Chodząc zwierzę kuleje. Omacywanie i zginanie nogi w chorym stawie sprawia zwierzęciu ból. Jeżeli kulawizna trwa dopiero 1-2 dni, należy zwierzę umieścić na miękkiej ściółce a na chory staw zrobić okład ściągający, podobnie jak przy zapaleniu stawu, i co godzinę tym samym płynem polewać, żeby był mokry i zimny. Po 2-3 dniach zmienia się okład na rozgrzewający. Kawałek suchego płótna skrapia się obficie spirytusem i obwiązuje nim chory staw. Przy zadawnionym zwichnięciu trzeba jednak wezwać lekarza. Przy złamaniu kości zwierzę nie opiera się na chorej nodze, która zwisa bezwładnie. Zwierzę takie przeznacza się na ubój. Jeżeli jednak jest to bardzo cenna sztuka, trzeba wezwać lekarza, który orzeknie, czy złamanie w ogóle nadaje się do leczenia i poradzi, jak dalej postępować. (jš)

CDN NASTAŁI

Czas pracy w UE.

W Polsce obowiązuje już unijny czas pracy. Jeżeli jesteśmy na całym etacie, mamy obowiązek pracować 40 godzin w tygodniu, a nadgodzin może być tylko 8 tygodniowo. Wcześniej można było pracować dodatkowo aż 4 godziny dziennie. Pracownik ma także zagwarantowane prawo do 11 godzin nieprzerwanego odpoczynku na dobę. Osoby, które pracują w porze nocnej (czyli że ich czas pracy obejmuje co najmniej 3 godziny pory nocnej, tj. między godziną 21 a 7) nie mogą w ciągu doby pracować dłużej niż 8 godzin. Minimalna długość urlopu to obecnie 20 dni (wcześniej było 18 dni).

Konto w każdym banku. Od 1 maja możemy sobie założyć konta i rachunki bankowe w dowolnym kraju członkowskim Unii Europejskiej i w dowolnym banku. Jest to bardzo przydatne dla osób, które wyjeżdżają za granicę do pracy. Osoby zatrudnione za granicą przy pracach sezonowych w rolnictwie lub budownictwie często odbierają pieniądze „do ręki”. Przechowują je w gotówce. Ze względów bezpieczeństwa konto w banku jest lepszym rozwiązaniem. Koszty prowadzenia konta bankowego w innym kraju są często niższe niż w Polsce.

Renta strukturalna. Jeśli ty lub twój mąż zajmujecie się rolnictwem od co najmniej 10 lat i przez co najmniej 5 lat podlegaliście ubezpieczeniu KRUS oraz ukończyliście 55 lat i nie macie ustalonego prawa do emerytury, będziecie mogli starać się o tzw. rentę strukturalną, finansowaną z pieniędzy Unii Europejskiej. Warunkiem jej uzyskania jest rezygnacja z prowadzenia działalności rolniczej (gospodarstwo musi mieć ponad 1 ha) i przekazanie gospodarstwa innemu rolnikowi lub następcy (np. dziecku). Także niezaleganie ze składkami KRUS. Wnioski o przyznanie rent można składać od 2 sierpnia w powiatowych biurach Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Bezpieczne produkty. Od 1 maja obowiązują w Polsce takie same jak w innych krajach Unii surowe

przepisy dotyczące bezpieczeństwa sprzedawanych produktów. Jeśli na przykład stwierdzimy, że zakupiony produkt jest niebezpieczny dla nas lub dziecka (np. ma ostre krawędzie, które mogą kaleczyć, zabawka ma drobne części, które dziecko może połknąć), mamy prawo zgłosić ten fakt do Inspekcji Handlowej.

Firma, która wprowadza do handlu produkt uznany za niebezpieczny, może zostać zobowiązana do wycofania go ze sprzedaży oraz do oddania pieniędzy klientowi.

JAK „ODROLNIĆ” DZIAŁKĘ

Sprawa zamiany gruntu ornego leżącego w pobliżu drogi na działkę budowlaną interesuje wielu czytelników. Odpowiadamy zatem, że można starać się o przekształcenie całej należącej do nas działki rolnej, w granicach określonych w ewidencji gruntów, na działkę budowlaną.

Gmina nie może np. dowolnie poszerzać należącej do niej drogi w sposób, który spowodowałby naruszenie granic działki będącej naszą własnością. Gmina może jedynie zaproponować nam wykupienie gruntu lub wywłaszczenie za odszkodowaniem. Przepisy natomiast ograniczają minimalną odległość od drogi gminnej, jaką trzeba zachować przy wznoszeniu domu lub innego obiektu budowlanego. Odległość ta to co najmniej 6 metrów w terenie zabudowy i 15 metrów poza terenem zabudowy. Zmniejszenie tych odległości możliwe jest tylko w wyjątkowych przypadkach, za zgodą zarządcy drogi, czyli gminy.

WARTO WIEDZIEĆ...

- Gdy rodzice znajdują się w niedostatku, pełnoletnie dzieci mają wobec nich obowiązek alimentacyjny. Oznacza to, że muszą im pomagać w utrzymaniu się. Jeżeli tego nie robią, rodzice mogą złożyć do sądu pozew o alimenty.

Oczywiście ich wysokość uzależniona jest od możliwości zarobkowych i majątkowych dzieci.

- Jeśli posiadamy książeczkę mieszkaniową z prawem do premii, to rzeczywiście przysługuje nam tzw. premia gwarancyjna na uzyskanie spółdzielczego prawa do lokalu, na kupno mieszkania czy domu lub budowę domu. Premia ta nie może być wykorzystana na inne cele. (jš)

VÁHY (24.9.-23.10.)

Stačí maličkost' a menší svoje názory. Porozprávaj sa o tom s priateľom buď dávnym známym, ktorí ti pripomienú podobné situácie a ich riešenie. Váž si dobré priateľské rady, ber poučenie zo skúseností a vyvaruješ sa starých chýb.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Bude to kľudné obdobie. V práci sa ti bude daríť a dokonca vyrieši starý spor s najbližším okolím, čo povzbudí tvoju sebadôveru a dá podnet k aktivite. Dávaj si však pozor na peniaze a nedaj sa zviest' k neplánovaným výdavkom.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Situácia sa pomaly ukludňuje, ovzdušie sa mierni. Pozri sa na svojho dávneho súpera pokojne a s odstupom. Zmaril ti sice hodne plánov, ale musíš uznáť, že to bolo k tvojmu dobru. Škoda nervov na spory, porozmýšľaj skôr o zdraví a dopraj si aspoň krátku dovolenku.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

V práci t'a čaká mnoho úloh a rozhodnutí, ktoré môžu mať vplyv na tvoju budúcnosť. Pust' sa zostra do diela, aby si nepremeškal príležitosť. Neočakávaná zmena v najblížšom okolí t'a príjemne prekvapí. Prinesie so sebou ruch, ba snáď aj zaujímavé stretnutie.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Veľkú radosť ti urobí stretnutie s niekym, komu si vždy dôveroval. Potvrdí správnosť tvojho rozhodnutia v istej dôležitej veci, ktorú máš vybavit'. Pust' sa do diela s pevným prevedzením, že sa všetko musí podaríť a uvidíš, že tak aj bude.

RYBY (19.2.-20.3.)

Môžeš sa spoľahnúť na lojalnosť svojich kolegov a priateľov šéfov. Nie je vylúčené, že t'a čaká postup a aj lepšie finančné podmienky. Môžeš sa sice stretnúť so závisťou a zlomosťou niektorých kolegov, nedaj sa však vyviest' z rovnováhy a všetko sa ukľudní.

BARAN (21.3.-20.4.)

V poslednom období mávaš pochybnosti a drobné ľažnosti, proti ktorým sa neviesť brániť. Neočakávaná náhoda však všetko vyrieši. Môže sa stať, že sa niekto dotkne tvojich ambícii, ale nebude to so zlým úmyslom. Bud' občas aj ty trochu zhovievavý.

BÝK (21.4.-20.5.)

Neber si všetko k srdcu, nezmieť sa od jednej krajnosti k druhej. Máš ešte v ruke niekoľko dobrých kariet, ktoré môžeš vždy využiť. Nezabúdaj, že nielen ty máš ľažnosti, snaž sa radšej pomôcť niekomu blízkemu. Čo, keby ste sa vybrali spolu na krátke odpočinok?

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Upozorníš na seba nekonvenčným spôsobom myšlenia a konania. Môžeš dostať zaujímavé ponuky, ale musíš prekonat' svoju vrodenú nesmelosť a uveriť, že niečo naozaj dokážeš. Môžeš tiež nadviazať zaujímavú známost', ak nebudeš čakat', že si t'a niekto sám všimne.

RAK (22.6.-22.7.)

Hráš so svojím okolím premyslenú, trochu perfidnú hru. Keby si bol predvídavejší, mohol by si vopred všeličomu zabrániť. Máš veľké šance na výhru, ale zachovaj vo všetkom pravú mieru. Svoju dôveru a nedôveru rozdeľuj až po starostlivom uvážení.

LEV (23.7.-23.8.)

Všetko teraz závisí od tvojej silnej vôle a schopnosti rýchlo sa rozhodnúť. Keď nie si si svoju vecou istý, odlož všetko na neskôr, aby si neurobil chyb. Keď nie si schopný veci rýchlo intuitívne oceňovať, spoľahni sa radšej na rozvahu a chladný úsudok.

PANNA (24.8.-23.9.)

Šťastie máš na dosah ruky, nepremeškaj tú dôležitú chvíľu. Síce bolo by dobre asi trochu počkať, ale možno sa vyplatí vsadiť všetko na jednu kartu a zariskovať. Máš veľké šance. Dobrá správa zdaleka ti dodá trochu sebadôvery a pomôže prečkať chvíľ napäťia a neistoty. (js)

NÁŠ TEST**Si zvedavá?****1. Ako na teba pôsobí okázaný opustený dom?**

- a/ Vzbudzuje príjemný dojem – 5;
- b/ Páči sa mi – 8; c/ Vyzerá hrozivo – 0.

2. Čo by si o ňom chcela vedieť?

- a/ Koľko stojí jeho vykurovanie – 0; b/ Či tam je voľný byt – 5; c/ Akí ľudia tam bývajú – 8.

3. Na prechádzke v parku vidíš na konári párik papagájov. Čo si myslíš?

- a/ Aké sú pestofarebné – 1; b/ Komu asi uteleli? – 8; c/ Dokážu žiť na slobode? – 5.

4. Ako by si reagovala v takejto situácii?

- a/ Snažila by sa som sa ich prilákať a chýtiť – 8; b/ Pozorovala by som ich – 1; c/ Pokúšala by som sa nadviazať rozhovor – 4.

5. Sedíš vo vani a náhle zvoní telefón. Čo urobíš?

- a/ Bežím mokrá k telefónu – 6;
- b/ Myslím si: nech zvoní – 0; c/ Skôr ho vypnem, aby neprekážal – 8.

6. V izbe u známych vidíš, že obraz na stene visí krivo. Aký máš z toho dojem?

- a/ Neprekáža mi to – 1; b/ Rada by som ho narovnala – 8; c/ Smejeme sa domácom, že asi zle vidia – 4.

HODNOTENIE**3-16 bodov:** Nie si príliš zvedavá.

Dovoľuješ, aby veci šli svojou cestou a nezaujíma t'a, prečo je to tak. Keď ti však záleží na tom, aby si sa dozvedeš, čo si ľudia o tebe myslia – majú t'a radi alebo nie a ako si cenia styk s tebou – dokážeš byť veľmi zvedavá.

17-33 bodov: Si otvorená na všetko nové. Keď sa chceš niečo dozviedieť, tak nie preto, že chceš mať

materiál na klebietky, ale pre solídnú informáciu. Tvoja zvedavosť nemá nič spoločné s indiskrétnym nazeraním cez kľúčovú dierku, ale je snahou o prehĺbenie vedomostí a túžbou byť v strede všetkého.

34-48 bodov: Si zvedavá a vôbec

to netajíš. Chcela by si vedieť, čo je vnútri tej hračky, ktorej hovoríme svet. Tvoja zvedavosť niekedy rozčluje a dráždi tvoje okolie. Snaž sa chovať tak, aby t'a nikto nepodozrieval, že do všetkého strkáš nos. (js)

MENO VEŠTÍ

MARTINA – jasné, šľachetné, statočné, úprimné a silné meno.

Žena budú dievča s týmto menom býva najčastejšie jedináčka alebo má jedného súrodencu. Obyčajne je to sestra, ktorá býva často aj menej pekná a schopná, sebecká a trochu hysterická, ale práve ona je stredobodom pozornosti rodičov, najmä matky. Keď je Martina jedináčka, je všetko v poriadku. Je pomerne vysoká budú strednej postavy, štíhlá, sviežá, pekná a atraktívna. Má pekné tmavé budú modré oči a husté, tmavé, niekedy kučeravé vlasy. Niektoré Martiny sú citlivé a nezriedka chorlavejú, ale vždy sú statočné a psychicky silné. Vyžaruje z nich veľká vnútorná sila a životnosť.

Aj keď sú zdanivo jemné a slabé. Martina má zmysel pre povinnosť, je poriadna a svedomitá vo všetkom, čo robí. Napriek prechodným t'ažkostiam a starostiam je optimistická a veselá. V spoločnosti sa nikdy nepriznáva k svojim starostiam. Učí sa dobre a keď jej zdravotná a rodinná situácia dovolí, končí vysokú školu a čoskoro zastáva vedúce miesta. Keď svoje vzdelanie končí na strednej škole, rozhodne prerastá v práci kolegov a spolupracovníkov. Miluje umenie, poéziu, literatúru, hudbu a prírodu. Neznáša prehnanosť, vulgárnosť a opilstvo. Dobre sa vyzná v ľuďoch. Vydáva sa sice za staršieho, ale pokojného a dobrého človeka, s ktorým má obyčajne jedno, najviac dve deti, najčastejšie chlapcov. Stará sa o svoj zovňajšok, oblieka sa výkonné a elegantne, aj keď jej obleky nemusia byť z tých najdrahších látok. Napriek rôznym prekážkam a občasnej nepriazni osudu sa dožíva vysokého veku ako šikovný, iniciatívny a aktívny človek. (jš)

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám sníval:

- Kanec divý, vidiet ho utekať – vyviazneš so zdravou kožou z nebezpečenstva; zabit ho – čaká t'a nepríjemné dobrodružstvo; chytat' – radosť a príjemné chvíle.
- Kapor – máš šťastie napriek svojej ľahkomyselnosti.
- Klobúk, pekný a nový – čest' a uznanie; starý – nedostatočok; unášaný vetrom – čaká t'a nejaký príjem, zisk; čistiť ho – vinou iných utrpíš škodu; nasadzovať si na hlavu – máš pred sebou nejakú cestu; stratit' – nepríjemnosť mimo rodinného kruhu; zdvihnut' zo zeme – slast', radosť; svoj

na cudzej hlave vidieť – niekto t'a opantál.

- Kohúta kikiríkat' počut' – získaš si obľubu; znášať vajíčka vidieť – neočakávané dedičstvo; chytat' – čoskoro sa buď hádat'; vidieť bojovať – nastávajú pre teba t'ažké časy.
- Košeľu si obliekať – uchrániš sa pred nepríjemnosťami; zobliekať – oceníš prednosti blízkej osoby; roztrhaná – tvoje nádeje stroškocú; šít' – šťastie v láske; prat' – domáce, rodinné šťastie.
- Kravy vidieť – budeš mat' veľa šťastia; tučné – čaká t'a bohatá úroda; vidieť dojít' – blahobyt, bohatstvo; pást' sa vidieť – príjemný, bezstarostný život; chudé – smola, bieda; dojít' ich – nečakané dedičstvo.
- Kúpat' sa vo vani – prekonáš chorobu i starosti; v izbe – zrada, nevera; vo voľnej prírode – priviedieš si domov peknú ženu; v rieke – sila a vytrvalosť; v kalnej vode – starosti, nebezpečenstvo ohňa; vo veľmi studenej vode – ľahšia a dosť krátka nemoc; v teplej vode – dobrý, šťastný život; oblečený – dostaneš neveľké dedičstvo. (jš)

Pani Magda sa pýta manžela:

- Nevidel si ten časopis s článkom Ako sa dožiť sto rokov?
- Spálil som ho.
- Čo sa ti porobil?
- Vieš, príliš sa oň zaujímala tvoja matka.

* * *

- Miláčik, nemôžeš byť pri tom ku mne trochu nežný?
- Ja som neprišiel robiť revolúciu, iba si plním svoje manželské povinnosti!

* * *

- Idem do krčmy, daj mi kľúč od domu!

- A načo? Ráno, keď sa vračiaš, je už otvorené, a keby si prišiel skôr, aj tak netrafíš do dierky...

* * *

Poslanec príde domov zo zasadnutia a žena sa ho pýta:

- Tak ako, čo nového?

- Ale, prijali sme nový reformný zákon, aby boli ľudia bohatí a spokojní. Aha, pozri sa. Zoznam ľudí je v prílohe.

Mysiel som si, že k narodeninám by sa ti zišiel nový valček.

- Máš pravdu. Nie je tu žiadna atmosféra.

* * *

- Haló. Hotel Hilton? U vás sa koná tá konferencia ľudožrútvov?

- Áno, chcete si objednať nejaké izby?

- Rezervujete, prosím, na prvú noc dvadsať izieb. Na ďalšiu bude stačiť desať.

* * *

Príde chlap k doktorovi a hovorí:

- Pán doktor, prídem domov, vbehnem do spálne a tam vždy nájdem manželku s milencom. Začnem robiť scény, žena mi povie, chod' do kuchyne, daj si kávu a uspokoju sa. Trvá to už takmer tri týždne...

- A ako vám ja môžem pomôcť?

- Ja by som len rád vedel, či mi tak veľa kávy neuškodí...

Dvaja kozmonauti sedia v reštaurácii na Mesiaci a tvária sa skleslo.

- Akosi sa mi tu nepáči, hovorí jeden.

Barbie má nového priateľa

Najslávnejšia bábika sveta Barbie sa definitívne rozišla s Kenom a bude mať nového priateľa Blaina. Barbie sa pri výbere nového partnera nechala inšpirovať radami dievčatiek, ktoré jej posielali názory na ideálneho muža. Blain, ktorý vyrastal v Sydney, má odfarbené vlasy a pokožku opálenú od slnka do bronzova. Základy surfovania získal na Havajských ostrovoch a momentálne žije v Kalifornii. Spoločnosť Mattel zmenila priateľa Barbie, aby stúpla jej populárnu a predajnosť. Barbie sa prvýkrát ukázala na veľtrhu hračiek v New Yorku v roku 1959. Vtedy stála tri doláre. Dnes stojí štyrikrát toľko.

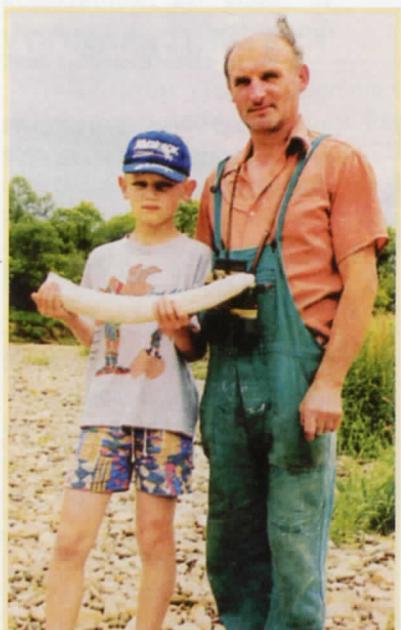
Dajte si kávu!

Neviete si odopriet' šálku voňavej kávy? Nemusíte – kofein stimuluje centrálny nervový systém, rozširuje cievy srdca a mozgu, odstraňuje únavu a má povzbudzujúci účinok. Kávy sa nemusíte vzdávať ani počas dojčenia, ale nemali by ste vypíť viac ako 1-2 šálky nie príliš silného nápoja denne. Niektorí odborníci dokonca podporujú teóriu, že kofein znižuje pravdepodobnosť zhubného nadoru prsníka.

Mamutí kel

Ján Mico z Kurimy, dediny nedaleko Bardejova chodí cez vikendy s vnukom na potulky motorkou. Pri jednej z takýchto potuliek objavil unikatný nález – mamutí kel. Jeho kamarát asi pred rokom vykopal v nedalekom riečisku pri Topli lopatku z mamuta, ktorá sa teraz nachádza v bardejovskom múzeu. Jánovi sa podarilo nájsť asi zvyšok toho istého mamuta.

Vymyslite si priezvisko!

Obyvateľia Mongolska majú o starosť viac. Nariadili im, aby si vymysleli vlastné priezvisko. A to po tom, ako celé generácie žili na pokyn svojich bývalých sovietskych páнов len s jedným menom. Niektorí Mongoli si zo zúfalstva volia také priezviska, ako napríklad Sedem opilcov, ktoré su narázkom na história mongolského národa.

Slovenské krojované bábiky

V kultúrnom dome najmladšieho slovenského mesta v Tlmačoch sú výstavované krojované bábiky. Mladšie i staršie, vysoké aj nízke bábiky s anjelskou tváričkou a dokonale vyparádené. Väčšina bábik v tekovskom kroji pochádza z tzv. čilejkárskej obcí tekovského regiónu. Krajčírska zručnosť žien sa odráža v pracovných krojoch i sviatočných odevoch, hýriacich pestrejšími farbami. Nájde sa tam typická čilejkárska nevesta so ženichom, ale aj bábika, ktorá je ukážkou obliekania malých detí v minulosti. Bábiky, ktoré chcú obliecť do špeciálneho kroja, však musia spĺňať prísné kritéria. Nie vždy je ľahko ich zohnať, preto ich niekedy vozia z Moravy.

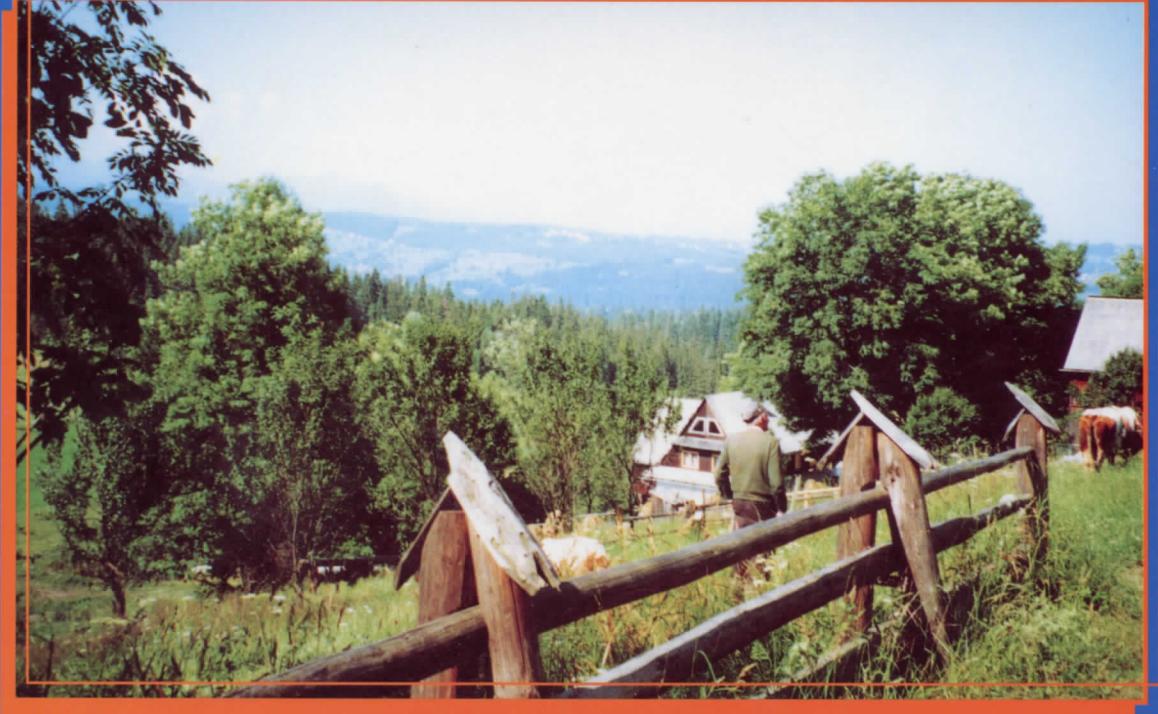
Monika Semanová

z Levoče – Miss Spiša

O titul Miss Spiša sa uchádzalo veľa krásnych dievčat. Porota rozhodla, že najkrajšou z nich je 20-ročná Monika Semanová z Levoče. Vítazka dokázala, že má nielen peknú tvár a telo, ale aj dostať fantázie a inteligencie. Miss Spiša čaká zájazd za 30 000 korún a ďalšie hodnotné ceny. Zahanbiť sa však nedala ani Popradčanka Silvia Olečková (17), ktorá získala dve ocenenia – titul 1. vicemiss a titul miss sympatie, 2. vicemiss sa stala Zuzana Toroková (18) z Tatranskej Štrby.

Exkurzia jablonských lycealistov na Slovensko

Letný záber z Repík – Grocholovho potoka. Foto: A. Klukošovská

Drukarnia Towarzystwa Słowaków w Polsce

adres biura Zarządu Głównego TSP:

ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków

tel.: (012) 632-66-04

tel./fax: (012) 634-11-27

e-mail: zg@tsp.org.pl

NIP: 676-01-12-788

nr konta: Bank Polska Kasa Opieki S.A.

III/O Kraków 36-1240-2294-1111-0000-3708-6972

Oferujemy:

- jedno- i wielobarwne druki
- wysokiej jakości do formatu A2
- skład komputerowy,
- kompleksowe opracowanie prac,
- prace introligatorskie,
- wydawnictwa i inne

Polecamy do nabycia nasze publikacje:

■ Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz. III</i> , (rocznik), Kraków 1995	10,00 zł
■ Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz. VI</i> , (rocznik), Kraków 1999	10,00 zł
■ Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz. VII</i> , (rocznik), Kraków 2000	10,00 zł
■ Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz. VIII</i> , (rocznik), Kraków 2002	10,00 zł
■ Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz. IX</i> , (rocznik), Kraków 2002	10,00 zł
■ J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	8,00 zł
■ Zbigniew Tobjański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	10,00 zł
■ J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	10,00 zł
■ H. Homza, St. A. Sroka, <i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	11,00 zł
■ Miejsce w zdarzeniu antologia współczesnych opowiadań słowackich, Kraków 1998	12,00 zł
■ Vlastimil Kovalčík, <i>Klucz Świata - wybór poezji</i> , Kraków 1998	13,00 zł
■ Pavol Országh Hviezdoslav, <i>Deti Prometeusa</i> , Kraków 1999	20,00 zł
■ <i>Miasta i Miejsca, Mestá a Mesta</i> , Kraków 2001, II polsko-słowackie spotkania poetów	10,00 zł
■ Antologia współczesnej poezji słowackiej, Kraków 2002, w przekładach Bohdana Urbankowski	15,00 zł
■ Julian Kwiek, <i>Z dziejów mniejszości słowackiej na Spiszu i Orawie w latach 1945–1957</i> , Kraków 2002	10,00 zł